

A young person with dark hair, wearing a light pink long-sleeved shirt and black pants, is captured mid-air while performing a skateboard trick. The skateboard is pink with a graphic design and yellow wheels. The background shows a skatepark with a large concrete ramp, a tall light pole, and a clear blue sky. Another person is visible in the distance on the ramp.

DSP

Naschoolse sport

Evaluatie van vier jaar naschoolse sport in
Vlaanderen. Lessen voor verduurzaming

Wendy Buysse, Ronald Nijboer, Emma Poelman

Contactgegevens

September 2022

Wendy Buysse

wbuysse@dsp-groep.nl

020 – 625 75 37

Ronald Nijboer

rnijboer@dsp-groep.nl

Emma Poelman

epoelman@dsp-groep.nl

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding project en flankerend onderzoek	5
1.2	Verloop project en onderzoek	6
1.3	Doel en onderzoeksvragen	9
1.4	Onderzoeksmethoden	11
1.5	Leeswijzer	14
2	Doel en visie	15
2.1	Visie en doelstellingen	15
2.2	Doelgroep	17
2.3	Aandachtspunten voor verduurzaming rond visie en doelstellingen	22
3	Aanpak en methodiek	23
3.1	Leerlingenparticipatie	23
3.2	Het naschools sportaanbod	29
3.3	Aandachtspunten voor verduurzaming rond aanpak en methodiek	36
4	Organisatorische context	38
4.1	Organisatie en uitvoering van het aanbod	38
4.2	Het lerend netwerk	42
4.3	Taken en rollen projectcoördinator	49
4.4	Financiering	52
4.5	Aandachtspunten voor verduurzaming rond organisatorische context	52
5	Maatschappelijke context	54
5.1	Verschillen tussen scholen en leerlingen	54
5.2	Aandachtspunten voor verduurzaming rond maatschappelijke context	57
6	Efficiency en effectiviteit: hefbomen en hinderpalen	58
6.1	Bereikte leerlingen	58
6.2	Laagdrempelig, kwalitatief goed en duurzaam aanbod en samenwerking	60
6.3	Hefbomen en hinderpalen	61

7	Lessen en aanbevelingen	67
7.1	Lessen en aanbevelingen voor het Vlaamse beleid	67
7.2	Lessen en aanbevelingen voor de lokale overheid	68
7.3	Lessen en aanbevelingen voor het onderwijs	70

1 Inleiding

1.1 Aanleiding project en flankerend onderzoek

In dit rapport doen we verslag van het flankerend onderzoek na vier naschoolse sport projectjaren voor leerlingen in het secundair onderwijs in Vlaanderen.

Sport Vlaanderen, onderdeel van de Vlaamse overheid, heeft tot doel gesteld om zoveel mogelijk kinderen en jongeren aan het bewegen te krijgen. Sport en bewegen zijn immers goed voor hun ontwikkeling, zowel uit sportief oogpunt, als voor hun motorische, sociale en mentale ontwikkeling. Scholen spelen in de aanpak daarvan een belangrijke rol, te beginnen als vindplek, om kinderen te bereiken en te activeren. De participatiecijfers van leerlingen in de 1^e en 2^e graad van het secundair onderwijs in naschoolse sport waren laag. Dit bleek uit de deelnamecijfers van de Sport Na School (SNS)-pas. Jongeren uit de 1^e graad van het secundair onderwijs waren daarin ondervertegenwoordigd. De deelnamecijfers aan schoolsportprogramma's daalden drastisch wanneer leerlingen instapten in de 1^e graad van het secundair onderwijs. Slecht 28% van deze leerlingen nam deel aan schoolsportactiviteiten tegenover 86% in het lager onderwijs. Leerlingen van het secundair onderwijs ervoeren meer drempels om deel te nemen dan leerlingen uit het lager onderwijs (tijdsgebrek, gebrek aan zin en interesse). Verder bleken vooral kinderen die reeds lid zijn van een sportclub gebruik te maken van het schoolsportaanbod.¹ Sport Vlaanderen stelde vast dat gericht aanbod voor de leerlingen uit de 1ste en 2de graad ontbrak.

Om voor deze doelgroep passend naschools aanbod te realiseren, heeft Sport Vlaanderen gemeenten de mogelijkheid gegeven om hier mee te experimenteren. In 2017 is in verschillende gemeenten² ervaring opgedaan met een aantal proeftuinen schoolsport. Vervolgens is in 2018 een projectoproep gelanceerd voor het 'stimuleren van naschoolse sportbeoefening voor leerlingen van de 1^e en 2^e graad van het (buitengewoon) secundair onderwijs'. De Vlaamse Overheid wenste met dit project lokale actoren (gemeentebesturen, scholen, sportaanbieders) aan te zetten een laagdrempelig, duurzaam en kwalitatief naschools sport- en beweegaanbod te organiseren voor de 1^e en 2^e graad van het secundair onderwijs. Door jongeren na school, en ook op school te laten sporten en bewegen, wilde zij de drempel om te sporten en bewegen verlagen.

Ook sloot het project aan op het Actieplan 'Hoog tijd voor GeZONTijd' van de Minister van Onderwijs waarin omtrent naschoolse sport een concrete ambitie wordt geuit:

¹ Bestek nr. SV/KICS/2018/1. Vergelijking van efficiëntie en effectiviteit van verschillende organisatievormen naschoolse sport in Vlaanderen.

² We hebben het in dit rapport over gemeenten. Hier bedoelen we ook de steden en de regionale samenwerkingsverbanden van sommige gemeenten.

'Bijzondere aandacht moet ook gaan naar leerlingen die minder van het regulier aanbod gebruik kunnen maken. Het huidige schoolsportaanbod moet daarom nog meer dan nu laagdrempelig en aantrekkelijk worden gemaakt voor die jongeren die niet worden bereikt.'

Daarnaast bestonden er weinig structurele samenwerkingsverbanden tussen de diverse lokale stakeholders en aanbieders van naschoolse sport. Het project schreef daarom voor dat lokale actoren zich verenigen in een 'lerend netwerk' dat de samenwerking tussen de gemeente(n), de scholen, en bijvoorbeeld de lokale sportclubs, de lokale FOLLO (Flexibele Opdracht Leerkracht Lichamelijke Opvoeding), Sport Vlaanderen, MOEV, Huis van het Kind, OCMW, CAW en eventuele andere partners organiseert en opvolgt. Het lerend netwerk had het doel om vanuit een open leerperspectief een laagdrempelig, duurzaam en kwalitatief naschools sport- en beweegaanbod op maat van de lokale situatie te ontwikkelen, te promoten, uit te breiden en uiteindelijk structureel te verankeren.

Gedurende de looptijd van het project voerde DSP-groep in opdracht van Sport Vlaanderen een flankerend onderzoek uit. De doelstelling van dit onderzoek was oorspronkelijk het identificeren van verschillende organisatievormen en samenwerkingsverbanden voor naschoolse sport in Vlaanderen en hun specifieke efficiëntie. Gezien alle ontwikkelingen in de uitvoering van de projecten - o.a. vanwege de coronacrisis en aanpassingen in het onderzoek (zie 1.2) - is de doelstelling verschoven. Met dit onderzoek geven we inzicht in de werking van de naschoolse sportprojecten, waarbij we onder meer kijken naar de gestelde doelen, de manieren van organiseren, de effectiviteit en de efficiëntie, hefboomen en hinderpalen en de mogelijkheden van verduurzaming.

1.2 Verloop project en onderzoek

Verloop project

Na de eerste projectoproep in 2018 werden 25 projecten voor naschoolse sport goedgekeurd. In Kortrijk was een apart proefproject dat al sinds 2017 liep. Vanwege de afwijkende invulling is dit apart meegenomen in het onderzoek. Begin 2019 heeft Sport Vlaanderen een tweede projectoproep gelanceerd. Zes nieuwe projecten startten een tweejarig project in het schooljaar 2019-2020. Daarnaast kregen de lopende projecten de mogelijkheid om een verlenging van een jaar aan te vragen. Van de 25 projecten uit het eerste jaar zijn er 23 met een jaar verlengd tot het eind van het schooljaar 2020-2021.

Jaar twee van het project werd – net als vele andere activiteiten in de gehele samenleving – ruw onderbroken door de coronacrisis. De coronamaatregelen hadden een grote impact op de projecten. Sommige projecten moesten de sportactiviteiten in maart 2020 nog opstarten en konden dat schooljaar dus niets meer realiseren. De projecten zijn vervolgens door de Vlaamse overheid met een jaar verlengd voor het schooljaar 2020-2021. Niet alle projecten hebben van die mogelijkheid gebruik gemaakt (zie tabel 1.1). In het schooljaar 2020-2021

konden de meeste projecten geen naschools aanbod realiseren vanwege de coronamaatregelen en het uitblijven van versoepelingen. De focus bij het onderwijs lag uiteraard op het organiseren van onderwijs binnen de mogelijkheden van de maatregelen en later de versoepelingen. Alle extra activiteiten hadden geen prioriteit. De projecten kregen de mogelijkheid om de middelen in het schooljaar 2021-2022 in te zetten. Vier projecten hebben hiervan afgezien.

De coronamaatregelen hadden niet alleen grote impact op het naschools aanbod, maar ook op het draagvlak bij scholen/ leerkrachten/ leerlingen en contacten met het lerend netwerk. In de periode van bijna twee jaar dat weinig tot niks mogelijk was, waren projectleiders en leerkrachten gewisseld en zijn nieuwe leerlingen in de 1ste graad ingestroomd. Voor veel projecten betekende dit dat – zodra de maatregelen het toelieten – men eigenlijk opnieuw moest beginnen.

In tabel 1.1 is een overzicht gegeven van de deelnemende projecten per schooljaar. De gemeente of een samenwerking van gemeenten waren de indieners van het project. De projecten zijn volgens die noemer geordend. Het betekent overigens niet dat alle projecten in het betreffende schooljaar ook daadwerkelijk naschools aanbod hebben georganiseerd. Hier gaan we in hoofdstuk 4 verder op in.

Tabel 1.1 Overzicht deelnemende projecten

Project	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Aalter	X	X	Geen verlenging	
Antwerpen	X	X	X	Gestopt
Bocholt	X	X	X	X
Brasschaat	X	X	X	X
Brugge	X	X	X	X
Diest	X	X	Geen verlenging	
Genk		Nieuw	Gestopt	
Hechtel-Eksel	X	X	X	X
Izegem	X	X	X	X
Kapelle-op-den-Bos	X	X	X	X
Knokke-Heist		Nieuw	X	Gestopt
Kortrijk		Nieuw ³	X	Gestopt
Landen	X	X	X	X
Leuven	X	X	Geen verlenging	
Lier	X	X	X	Gestopt
Lokeren	X	X	X	X
Maasmechelen		Nieuw	X	X
Mortsel	X	X	X	X
Nijlen-Berlaar	X	X	X	X
Oostende	X	X	X	
Overijse en Tervuren	X	X	Geen verlenging	

³ In Kortrijk liep in het schooljaar 2018-2019 nog een proeftuin in het lager onderwijs met een uitgebreider budget dan de overige projecten. Er is wel input opgehaald bij dit project. Voor het schooljaar 2019-2020 heeft Kortrijk een projectvoorstel ingediend voor het voortgezet onderwijs.

Project	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Pajottenland	X	X	X	X
Poperinge	X	X	X	X
Schoten		Nieuw	X	X
Torhout	X	X	Geen verlenging	
VGC Sportdienst	X	X	X	X
Waregem	X	X	X	X
Westerlo	X	X	X	X
Wevelgem		Nieuw	X	X
Zuiderkempen	X	X	X	X
Zaventem	X	X	Geen verlenging	
Totaal	25	31	24	19

Verloop onderzoek

Ook het flankerende onderzoek kreeg te maken met de gevolgen van de crisis. Geplande bezoeken in het voorjaar 2020 en 2021 van het schooljaar konden niet doorgaan. Ook de invulling van de projecten liep anders dan gepland. We hebben daarom de aanpak van het onderzoek aangepast (meer digitaal en meer online) en de planning opgeschoven, en is meer de focus gelegd op mogelijkheden voor verduurzaming dan op het vaststellen van een typologie. In paragraaf 1.5 lichten we de stappen in het onderzoek toe.

Over het project zijn twee eerdere tussenrapportages gemaakt. In dit rapport integreren we de bevindingen uit die eerdere rapportages en leggen we vooral de focus op de (on)mogelijkheden voor verduurzaming van naschoolse sport voor de leerlingen in de 1ste en 2de graad van het secundair onderwijs.

Bijstelling projectvoorwaarden

Bij de start van het project in 2018 formuleerde Sport Vlaanderen kwantitatieve en kwalitatieve projectvoorwaarden. In het eerste projectjaar gold voor elk project een kwantitatieve doelstelling als voorwaarde voor het ontvangen van het gehele subsidiebedrag. In het eerste schooljaar moesten 5% extra deelnemers ten opzichte van de start van het project worden bereikt van het potentieel aantal leerlingen. In het tweede projectjaar heeft Sport Vlaanderen – mede op basis van de resultaten van de eerste tussenrapportage - de projectvoorwaarden aangepast:

- ③ De projectsubsidie wordt losgekoppeld van het aantal bereikte deelnemers. De financiering focust op de inzet en evolutie van de lokale projecten, waarbij de kwaliteit primeert.
- ③ Het criterium over het behalen van het vooropgestelde percentage deelnemers (5% of 15 % die aan het volledige aanbod deelnemen), valt weg; wel diende er een groei in leerlingenbereik te zijn ten opzichte van het eerste jaar. Het criterium is vanwege de coronamaatregelen weggefallen.

Daarnaast bleven de kwalitatieve projectvoorwaarden gelden. Vanwege de coronacrisis is ook hier soepeler mee omgegaan.

Kwalitatieve projectvoorwaarden Sport Vlaanderen

- ③ Het schoolsportproject moet een meerwaarde (kwantitatief en kwalitatief) zijn ten aanzien van het bestaande sportaanbod van de school.
- ③ Het sportaanbod dient aansluitend op de schooluren plaats te vinden, ofwel op de school zelf ofwel onder begeleiding in de (veilig bereikbare) omgeving van de school. De verplaatsing moet met de fiets of te voet doenbaar zijn indien het aanbod niet op school doorgaat. De verplaatsing mag geen bijkomende drempel betekenen.
- ③ Er dient wekelijks een aanbod te zijn gedurende minstens tien weken (bij voorkeur opeenvolgende weken) in het eerste schooljaar en meer dan 10 weken in het tweede schooljaar.
- ③ De leerlingen uit de 1ste en 2de graad secundair onderwijs vormen de doelgroep, met de focus op de 1ste graad.
- ③ Het project heeft tot doel leerlingen zelf voorstellen te laten formuleren en hen mee initiatief te laten nemen om vanuit de school sportieve vrijetijdsprojecten op te zetten. Om hun ideeën, creativiteit, enthousiasme en initiatief kenbaar te maken, is een moderne vorm van communicatie noodzakelijk.
- ③ Het project heeft een duurzaam effect voor ogen (regelmaat en continuïteit). Ook na het wegvallen van de subsidie na 2 schooljaren dient dit project structureel verdergezet te worden.
- ③ Binnen het project mogen deelnamegelden gevraagd worden aan de leerlingen, weliswaar in die mate dat ze geen (economische) participatiedrempel vormen voor de leerlingen. Het lokaal lerend netwerk mag hierin ook differentiëren tussen de verschillende scholen betrokken in het project, indien het dit aangewezen acht.
- ③ Er wordt een lokaal lerend netwerk opgezet om het project vorm te geven.

1.3 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is om inzicht te geven in het verloop van de projecten en hefbomen en hinderpalen om te komen tot een duurzaam, kwalitatief en laagdrempelig naschools sportaanbod voor leerlingen uit de 1^e en 2de graad van het secundair onderwijs.

Dit is vertaald in deelvragen die zijn geclusterd binnen de volgende onderwerpen:

- ③ Doel en visie.
- ③ Aanpak en methodiek.
- ③ Organisatorische context.
- ③ Maatschappelijke en geografische context.
- ③ Efficiency en effectiviteit.
- ③ Proces: hefbomen en hinderpalen.

Doel en visie

- ⦿ Welke doelstelling verbinden de betrokken organisaties aan hun schoolsportproject?
- ⦿ Welke doelgroep staat daarbij centraal?
- ⦿ Zijn daarbinnen nog specifieke groepen aan te wijzen waarop extra wordt gefocust in het project?
- ⦿ Welke visie ligt ten grondslag aan deze doelstelling?
- ⦿ Heeft deze visie betrekking op een langere of kortere termijn, en waaruit blijkt dat?

Aanpak en methodiek

- ⦿ Hoe ziet het schoolsportaanbod eruit? Wat voor soort activiteiten worden georganiseerd?
- ⦿ Wat is de frequentie van de activiteiten?
- ⦿ Wat is de groepsgrootte?
- ⦿ Waar, wanneer en door wie worden de activiteiten georganiseerd?
- ⦿ Hebben leerlingen inspraak en betrokkenheid in de keuze en organisatie van de activiteiten?
- ⦿ Hoe worden leerlingen toegeleid naar het aanbod?
- ⦿ Sluiten de aanpak en methodiek (in strategisch opzicht) logisch aan op de doelstelling van het project?

Organisatorische context

- ⦿ Welke organisaties zijn op lokaal niveau betrokken bij de organisatie van schoolsport?
- ⦿ Hoeveel scholen zijn per project betrokken?
- ⦿ Hoe is de rolverdeling?
- ⦿ Wie (welke personen en afdelingen) binnen de lokale overheid zorgen voor de uitvoering van het project naschoolse sport?
- ⦿ Welke rol vervult de FOLLO, MOEV of schoolsportconsulent?
- ⦿ Welke rol vervult de gemeente?
- ⦿ Bij wie is of wordt de verantwoordelijkheid voor het project en voor de uitvoering van het project expliciet belegd?
- ⦿ Welke competenties van professionals en andere betrokken worden verwacht? (bijvoorbeeld van FOLLO, schoolsportconsulent, coördinator, leerkracht LO)
- ⦿ Hoe wordt het project gefinancierd? Is voorzien in duurzame financiering?

Maatschappelijke en geografische context

- ⦿ Hoe groot is en wat zijn kenmerken van de leerlingenpopulatie? Hoe wordt hier op afgestemd?
- ⦿ In wat voor soort omgeving (mate van stedelijkheid, centrum of periferie, ...) is de school gesitueerd? Hoe wordt hier rekening mee gehouden?
- ⦿ Om welk type onderwijs(koepel) gaat het? Wat betekent dit voor het naschools sportaanbod?
- ⦿ Welk regulier sportaanbod is beschikbaar in de omgeving van de school en hoe wordt het naschools aanbod hier op afgestemd?

Efficiency en effectiviteit

- ⦿ Wat is het bereik van het project? Hoeveel deelnemers/ leerlingen doen mee?
- ⦿ In hoeverre worden leerlingen bereikt die niet aan sport doen/ onvoldoende bewegen?
- ⦿ In hoeverre is er aandacht voor doelgroepen die extra aandacht behoeven? En worden die ook bereikt? (meisjes, niet-sporters)
- ⦿ Zijn afspraken gemaakt over de inzet van middelen (mankracht, financiën)?
- ⦿ Zijn de middelen die worden ingezet in verhouding tot de doelen en de resultaten?
- ⦿ Zijn de verantwoordelijkheden en rolverdelingen duidelijk en effectief?

Analyse proces: modellen, hefboomen en hinderpalen

- ⦿ Hoe komen samenwerkingsverbanden tot stand tussen de betrokken organisaties?
- ⦿ Welke succesfactoren en knelpunten c.q. hefboomen en hinderpalen kunnen we in het project onderscheiden?
- ⦿ Welke lessen kunnen we daaruit leren?
- ⦿ Worden leerlingen ook betrokken bij de opzet en organisatie van het project?
- ⦿ Kunnen er logische conclusies getrokken worden uit de doel-middelen-ketens?
- ⦿ Oftewel: doen we het goede en doen we dat goed genoeg (effectiviteit en efficiëntie)?
- ⦿ Welke typologie van projecten en bijbehorende organisatiemodellen kunnen we onderscheiden op basis van deze analyse?
- ⦿ Wat zijn de hefboomen en hinderpalen per model, welke resultaten kunnen we verwachten, en welke organisaties zijn hierbij in welke rol betrokken?

1.4 Onderzoeksmethoden

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn in de hele projectperiode verschillende onderzoeksmethoden ingezet. De oorspronkelijke aanpak hebben we moeten bijstellen vanwege de coronamaatregelen. Activiteiten zoals het bezoeken van projecten of interviews op locatie konden in de schooljaren 2019-2020 en 2020-2021 niet doorgaan. Dit eindrapport bestaat uit de resultaten van alle projectjaren. We nemen de bevindingen en praktijkvoorbeelden uit eerdere tussenrapportages mee in dit rapport. Hieronder geven we weer welke onderzoeksmethoden zijn ingezet.

Documentenanalyse

De deelnemende projecten dienden allen een projectplan in en stelden jaarlijks een rapportage op waarin ze hun activiteiten verantwoorden richting Sport Vlaanderen. We analyseerden van alle deelnemende projecten de projectplannen en de jaarlijkse rapportages aan Sport Vlaanderen op de thema's van de onderzoeksvragen.

Tabel 1.2 Overzicht documentenanalyse

Type document	Aantal
Projectplannen	31
Rapportages schooljaar 2018-2019	25
Rapportages schooljaar 2019-2020	31
Rapportages schooljaar 2021-2022	19

Digitale vragenlijsten

Gedurende de verschillende projectjaren hebben we bij verschillende stakeholders digitale vragenlijsten uitgezet:

- 🕒 In het voorjaar 2019 en in het voorjaar 2020 bij de deelnemers van de lerende netwerken. In 2019 is de vragenlijst uitgezet bij 195 deelnemers. De respons was 43% verdeeld over 20 projecten. In 2020 is de vragenlijst verstuurd aan 175 personen verdeeld onder 28 projecten. De respons was 41% verdeeld over 27 projecten.
- 🕒 In het voorjaar 2020 bij de projectleiders (20 projectleiders van 23 projecten - 17 lopende en zes nieuwe – (respons was 74%).
- 🕒 In het voorjaar 2020 onder de contactpersonen bij de betrokken scholen. De vragenlijst is uitgezet onder 143 personen verdeeld over 26 projecten. 43 respondenten (respons van 30%) verdeeld over 20 projecten reageerden.

Telefonische interviews met de coördinatoren/projectleiders

In 2019 interviewden we 24 van de 26 coördinatoren/projectleiders. We verzamelden aanvullende gegevens op het projectplan en spraken over de eerste ervaringen. Deze exercitie herhaalden we in 2020 bij de projectleiders van vier van de zes nieuw gestarte projecten in het schooljaar 2019-2020.

In het voorjaar 2020 interviewden we vijf scholen over hun ervaringen met het project. Scholen konden in de digitale vragenlijst aangeven of ze wilden meewerken aan een interview. Door de ingang van de coronamaatregelen in maart 2020 en het sluiten van de scholen zijn minder interviews afgenomen dan oorspronkelijk gepland.

Focusgroepen

In het voorjaar 2019 organiseerden we drie focusgroepen met deelnemers van de verschillende projecten. Aan de focusgroepen namen vijftien deelnemers van twaalf projecten deel. Van drie projecten namen twee personen deel. Deelnemers waren vooral projectleiders en uitvoerend coördinatoren en een FOLLO. In de focusgroepen zijn we ingegaan op de activiteiten, de investeerders (de partijen die een bijdrage leveren aan de activiteiten), de maatschappelijke effecten, de belanghebbenden (de partijen die voordeel hebben van de effecten) en de lessen die uit de projecten getrokken kunnen worden.

Bezoek en observatie

Na het versoepelen van de coronamaatregelen in het voorjaar 2022 was het mogelijk enkele projecten te bezoeken, activiteiten te organiseren en op locatie de betrokkenen te interviewen. In tabel 1.3 is weergegeven welke type activiteiten/projecten bezocht zijn en met welke stakeholders is gesproken.

Tabel 1.3 Overzicht bezoeken, observatie en interviews

Project	Type activiteit	Respondenten
Poperinge	Teasermiddag (ca 120 leerlingen, 10 leerkrachten, 1 sportcoördinator en 6 lesgevers van Sportwerk)	• Projectcoördinator sportdienst (1) • Leerkracht LO contactpersoon school (1) • Begeleidende leerkracht (2) • Deelnemende leerlingen (4) • Lesgevers Sportwerk Vlaanderen en organisatie Teaserdag (ca 10)
Waregem	Bijeenkomst lerend netwerk (5 deelnemers)	• Projectcoördinator sportdienst • LO leerkrachten van twee scholen • MOEV • Sport Vlaanderen
Wevelgem	Naschools sportaanbod op school tijdens studie (11 deelnemers)	• Projectcoördinator sportdienst • Externe lesgever • 11 deelnemers (groepsgesprek)
Morstel	Afsluitende activiteit twee scholen (laser gamen) (40 leerlingen)	• Projectleider gemeente • projectcoördinator sportdienst • Leerkracht LO / FOLLO school • 13 leerlingen van twee scholen (drie groepjes van drie en een van vier leerlingen)
Geel	Naschools sportaanbod voor OKAN leerlingen (in zwembad) (20 leerlingen)	• Projectcoördinator sportdienst • Leerkracht OKAN • Lesgever sportdienst • 6 leerlingen
VGC	Naschools sportaanbod voor BUSO (9 leerlingen)	• Sportdienst • Externe lesgever • 9 leerlingen (groepsgesprek)

Lerende sessie

In het voorjaar 2022 organiseerden we twee online focusgroepen over de verduurzaming van het project naschoolse sport: een voor de projectleiders en/of coördinatoren bij de gemeenten (tien deelnemers) en een voor contactpersonen in de scholen (dertien deelnemers). In de focusgroep zijn we ingegaan op mogelijkheden voor verduurzaming van het naschools aanbod en de randvoorwaarden daarvoor.

1.5 Leeswijzer

In dit rapport geven we een beeld over de vier jaar dat het project heeft gelopen per thema waarop onderzoeksvragen geformuleerd zijn: doel en visie (hoofdstuk 2), aanpak en methodiek (hoofdstuk 3), organisatorische context (hoofdstuk 4), maatschappelijke context (hoofdstuk 5) en efficiëntie en effectiviteit met de daarbij horende hefboomen en hinderpalen (hoofdstuk 6). We gaan in op wat goed ging. Dit illustreren we aan de hand van inspirerende voorbeelden. Ook gaan we in op welke knelpunten werden ervaren. Per thema sluiten we af met enkele aandachtspunten en mogelijke belemmeringen voor verduurzaming van het naschools sportaanbod. In hoofdstuk 7 trekken we meer overkoepelend lessen en geven we aanbevelingen voor het Vlaamse beleid (Sport Vlaanderen, MOEV, Netwerk Lokaal Sportbeleid), de lokale overheid en het onderwijs.

2 Doel en visie

Doel en visie

- ③ Welke doelstelling verbinden de betrokken organisaties aan hun schoolsportproject?
- ③ Welke doelgroep staat daarbij centraal?
- ③ Zijn daarbinnen nog specifieke groepen aan te wijzen waarop extra wordt gefocust in het project?
- ③ Welke visie ligt ten grondslag aan deze doelstelling?
- ③ Heeft deze visie betrekking op een langere of kortere termijn, en waaruit blijkt dat?

2.1 Visie en doelstellingen

Ieder deelnemend project gaf in het aanvraagformulier voor een project aan waarom men een project wilde starten, wat de meerwaarde daarvan was op het bestaande aanbod en hoe men dit wilde uitvoeren. Vooraf werd dus nagedacht over het huidige aanbod en waarom dit specifieke naschoolse sportaanbod een impuls kon geven aan de betreffende scholen. In veel projectoproepen was dit echter nog mager omschreven en werd er geen expliciete visie op korte en op lange termijn geformuleerd.

Weinig ruimte voor uitwerken visie

Tijdens het eerste projectjaar bleek dat er relatief weinig aandacht was voor het uitwerken van de visie en het verduurzamen van het sportaanbod; oftewel over de vraag: in hoeverre past het naschoolse sportaanbod nu en straks binnen het beleid van de scholen en gemeente? Dat had er vooral mee te maken dat er een kwantitatieve doelstelling was opgelegd voor alle projecten, namelijk het behalen van 5% extra deelnemers. Dit werd door de projecten ervaren als een grote druk en onrealistische eis. Daardoor lag de focus op het realiseren van naschools aanbod en het werven van deelnemers en was er te weinig aandacht voor het proces, het creëren van draagvlak binnen scholen en leerlingenparticipatie. Sport Vlaanderen voerde aanpassingen door met betrekking tot de kwantitatieve doelstelling⁴. In het tweede projectjaar leek er meer duidelijkheid over de doelstelling van het project.

Corona had grote invloed op de aandacht die in het vervolg van het project is besteed aan de visie op naschools sportaanbod en welke doelen ermee worden beoogd. Uit de bezoeken, rapportages van de projecten en de focusgroepen blijkt dat na het versoepelen van de coronamaatregelen de focus vooral lag op het opnieuw creëren van draagvlak en het überhaupt organiseren van aanbod en werven van leerlingen binnen het schooljaar dat nog overbleef. In deze drukke periode was er weinig ruimte om aandacht te besteden aan de visie en doelen van het project. In enkele projecten is daarover wel expliciet nagedacht met betrekking tot de voortzetting en de verduurzaming van het aanbod.

⁴DSP-groep en Sport Vlaanderen (2019). Factsheet 'Naschoolse sport in de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs in Vlaanderen'.

Bij meerdere projecten werd ook duidelijk dat het niet vanzelfsprekend is om een visie te ontwikkelen. Veel projecten zijn gewoon van start gegaan, men ging gewoon doen. Handvatten en expertise ontbraken om daadwerkelijk de tijd en ruimte te nemen om een visie te ontwikkelen. Ook binnen een lerend netwerk (meer hierover in hoofdstuk 4) was vaak de focus op de uitvoering van het project en minder op visievorming en verduurzaming.

Visie breder ingekaderd

Eerst de druk van kwantitatieve doelstellingen en daarna corona zorgden ervoor dat er minder aan visie en verduurzaming werd gewerkt dan gehoopt. Toch werd er wel degelijk over nagedacht in verschillende projecten, bijvoorbeeld op gemeentelijk niveau. In enkele projecten is de visie op naschoolse sport gedurende het project breder gekaderd in een gemeentelijke visie op bewegen voor kwetsbare groepen en/of recreatieve sport. Zo merkten projectleiders van de sportdiensten bij een bezoek op:

“Een positief gevolg van het project is dat we als gemeente nadenken over het gebruik van de gemeentelijke sportaccommodatie voor recreatieve sporten. Dat is nu nog erg gericht op competitie. De COVID-pandemie heeft de stad doen inzien dat er op sport- en bewegingsgebied meer moet ingezet worden op de recreatieve (buiten)sporter. Hier valt zeker ook de doelgroep leerlingen uit het secundair onderwijs onder.”

“De nadruk in het beleid lag erg op topsport en competitiesport – ook bij de clubs. Door het project zijn we ook meer gaan nadenken over het belang van sport als recreatie.”

“We verkennen voor de bouw van een nieuwe sportaccommodatie met aanleg sportvelden of de scholen in de gemeente daar niet gezamenlijk in mee willen werken.”

Ook lieten enkele gemeenten het sportaanbod aansluiten bij het beleid over beweegmogelijkheden in hun openbare ruimte.

“We streefden ernaar de leerlingen te bereiken die weinig bewegen na schooltijd om hen te laten proeven van een aanbod dat in hun omgeving eenvoudig bereikbaar is. Zo boden we skateboarden aan omdat ons eigen skatepark gerenoveerd wordt en de sport makkelijk alleen te beoefenen is.”

Ook voor scholen geldt dat het project soms aanleiding was voor scholen om de visie op bewegen breder te kaderen. Andere scholen had al een bredere visie op bewegen en voor hen was het ook een reden om mee te doen aan het project. Zo beschreef een school in Aalter hoe het naschoolse sportaanbod aansloot bij de bredere visie op onderwijs en de maatschappelijke rol van de school.

Van sporten naar bewegen, van leren naar beleven

Gedurende de looptijd van het project zagen we een verschuiving in de visie op naschoolse sport: er kwam meer focus op (beleving van) bewegen en plezier dan op het aanleren van een sport. Deze andere focus moest vooral ook niet-sportactieve leerlingen stimuleren om mee te doen. Daarbij werd dus niet alleen gekeken naar sport of bewegen dat in clubverband wordt uitgevoerd, maar ook naar beweegactiviteiten die ongeorganiseerd (bijvoorbeeld skateboarden op straat) plaatsvinden. Door dit aanbod op school te geven wilden ze ook niet-sportactieve leerlingen doen bewegen. Met als aanname dat als ze hier op school van kunnen proeven, ze ook buiten school gaan bewegen. Bij de doelgroep gaan we hier nog nadrukkelijker op in.

Doelstellingen

De visie diende vervolgens vertaald te worden naar doelstellingen. De doelstelling van vrijwel alle scholen die de digitale enquête invulden in het 2de projectjaar is om sporten en bewegen te stimuleren bij leerlingen. Deze doelstelling was in lijn met die van Sport Vlaanderen en de gemeentelijke sportdiensten. In het eerste en tweede projectjaar werden de projectleiders gevraagd naar welke doelstellingen ze op inzetten. Daar kwam de volgende lijst met doelstellingen uit:

- ③ Een duurzaam naschools sportaanbod dat aansluit bij de vraag van leerlingen.
- ③ Naschoolse sport voor alle leerlingen, ook niet-sportactieve leerlingen.
- ③ Toeleiding naar sportclubs, en later in het project naar activiteiten die ze in hun vrije tijd kunnen doen in georganiseerd of ongeorganiseerd verband.
- ③ Samenwerking tussen gemeentelijke diensten en scholen verbeteren.
- ③ Gebruik van sportaccommodaties stimuleren en realiseren.
- ③ Activeren van leerlingen.
- ③ Bewustwording van het belang van sporten.
- ③ Inspraak van leerlingen bevorderen.

2.2 Doelgroep

Focus op leerlingen uit de eerste graad

Het naschoolse sportaanbod was gericht op leerlingen in de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs met de focus op de eerste graad. Het merendeel van de projecten richtte zich gedurende de hele projectperiode vooral op leerlingen in de eerste graad. In sommige projecten was in het tweede projectjaar het aanbod ook opengesteld voor leerlingen uit de 2de graad om het aantal deelnemers te vergroten, en meer leerlingen de kans te geven om mee te doen.

In algemene zin werd als knelpunt genoemd dat de 1ste graad elk jaar nieuwe instroom heeft en dit consequenties heeft voor de inrichting van aanbod dat aansluit bij de vraag en behoefte van leerlingen. Dit betekent dat je elk jaar opnieuw een leerlingenbevraging doet en het aanbod daarop aanpast. Enkele

projectleiders merkten echter op dat de uitkomsten van de bevraging niet zo sterk verschilden in de twee eerste projectjaren. Zij stelden dan ook de vraag of een jaarlijkse bevraging nodig is. Dit heeft ook te maken met de manier van bevraging (zie verder 3.1).

Wel is het nodig om voorlichting over het bestaande naschools aanbod en promotie van de specifieke activiteiten elk jaar te herhalen. Een schooljaar wordt dan als kort ervaren, omdat je te maken hebt met een relatief lange aanloop voordat je daadwerkelijk aan de slag kunt. Enkele projecten hebben daarom geprobeerd om reeds bij introductiedagen voor leerlingen van het zesde leerjaar informatie te geven over het naschools sportaanbod en interesses te peilen.

“Een schooljaar is eigenlijk heel kort om en de leerlingen goed te raadplegen en op basis daarvan een lessenreeks van tien weken te maken. Het is oktober voor je bij sommige scholen binnen bent en goed contact hebt gelegd. Vanaf december kan je eigenlijk de leerlingen niet meer raadplegen want dan zijn het examens. Als je het pas in januari doet dan lukt het niet meer om een lessenreeks van tien weken te organiseren.” (projectleider)

Niet-sportactieve leerlingen als doelgroep: nadruk op bewegen in plaats van sporten

Het doel van het project was om niet-sportactieve leerlingen te bereiken. Deze doelgroep sport namelijk niet in clubverband in de vrije tijd en de overheid wil dat alle jongeren voldoende bewegen.

Omdat in het eerste projectjaar de nadruk lag op de kwantitatieve resultaten richtten de meeste projecten zich in het eerste jaar op alle leerlingen. Ze wilden toen zoveel mogelijk leerlingen bereiken.

“Tot nu toe [eerste projectjaar] bereiken we vooral sportieve leerlingen en nog niet echt de niet-sportieve leerlingen. Vanwege de kwantitatieve doelstelling zetten we ook meer in op degenen die snel te bereiken zijn, omdat we niet de tijd hebben om niet-sportactieve leerlingen te bereiken.” (projectleider)

Door het loslaten van de kwantitatieve doelstelling is in het tweede projectjaar meer aandacht gekomen voor de niet-sportactieve leerlingen. In het laatste projectjaar toen eindelijk weer aanbod mogelijk was, lag bij sommige projecten toch vooral de nadruk op het realiseren van aanbod. Meerdere projecten benoemden dat ze al ‘blij’ waren dat ze aanbod konden organiseren en deelnemers hadden. Voor meerdere projecten gold dat zij het als winst zagen als ook niet-sportactieve leerlingen meededen.

“We hebben elke week ongeveer 10 deelnemers. Waar ik trots op ben, is dat er ook enkele leerlingen bij zijn die niet sporten bij een club. En zij komen elke week.” (projectleider)

Gaandeweg het project werd steeds meer nagedacht over hoe het naschools sportaanbod beter kan aansluiten bij de behoeften van niet-sportactieve leerlingen en hoe ze met dit aanbod, de inrichting van het aanbod, maar ook door de naam die ze gebruiken deze leerlingen kunnen lokken en motiveren om mee te

doen. Door meer nadruk te leggen op plezier, beleving en beweging in plaats van sporten, verwachtte men deze leerlingen eerder te bereiken.

Sommige projecten waren van mening dat je geen leerlingen kunt uitsluiten van het naschools sportaanbod. Het moet voor iedereen toegankelijk zijn. Door vernieuwend aanbod wilden ze ook niet-sportactieve leerlingen aantrekken. Daarnaast gingen ze ervan uit dat sportieve leerlingen de andere leerlingen konden stimuleren om naar het aanbod toe te komen.

Meerdere respondenten in de focusgroepen en in de bezoeken benoemden dat het moeilijk blijft om niet-sportactieve leerlingen te bereiken, zeker na schooltijd. Het naschools aanbod trekt toch vooral leerlingen die al sportief zijn. Verschillende projecten gaven aan nog weinig kennis te hebben van de niet-sportactieve doelgroep. Sommige projecten hebben zich ingezet om meer kennis te krijgen van de motieven van niet-sportactieve leerlingen (zie box 2.1 voor voorbeeld). Tot slot noemden sommige projecten dat vanwege de coronamaatregelen er veel meer leerlingen minder gesport hadden en er dus een behoefte was aan meer bewegen en sporten bij meer leerlingen in algemene zin en niet alleen voor niet-sportactieve leerlingen.

Box 2.1 Voorbeelden motieven niet-sportactieve leerlingen

De gemeente Wevelgem rapporteerde dat van de leerlingen die niet sporten bij een club ongeveer een kwart misschien wil meedoen aan het naschools sportaanbod afhankelijk van of vrienden ook meedoen, de soort activiteit, de kosten, studietijd en motivatie. Door samenwerking met Huis van het kind in het lerend netwerk probeerde de projectcoördinator meer zicht te krijgen op de motieven van niet-sportactieve leerlingen.

In Kortrijk was aanbod ontwikkeld specifiek voor de doelgroep niet-sportactieve leerlingen. Dat deden ze door na bevraging van de leerlingen bij het aanbod rekening te houden met de voorstellen van jongeren die zich als niet-sportactief bestempelden. Toch was de opkomst laag. In gesprek met de leerlingen kwam naar voren dat er een heleboel MAAR's zijn waarom zij toch niet inschrijven: maar, ik wil graag dat er vrienden zijn, maar ik heb het op school al heel druk, maar ik mag op dat moment geen andere hobby's hebben, maar het moet wel een echt leuk aanbod zijn.

In de eindrapportage is specifiek gevraagd naar acties die zijn ondernomen om de niet-sportactieve doelgroep te bereiken (zie box 2.2). Vooral een andere kijk krijgen op sporten en bewegen was hierbij belangrijk.

“We kregen een andere kijk op bewegen/sporten door een gewone wandeling na school aan te bieden en waar toch belangstelling voor was. Vooral dan door de minder sportieve leerlingen.” (projectleider)

Box 2.2 Mogelijkheden om niet-sportactieve leerlingen te betrekken

Onderstaand een aantal manieren waarop projecten rekening hebben gehouden met niet-sportactieve leerlingen. In de praktijk leidde het, ondanks de extra inspanning, niet altijd tot een hoge opkomst.

Onderstaande voorbeelden dienen dan ook samen te gaan met een inzet op het nauw betrekken van de leerlingen bij het sportaanbod.

- ③ Via enquêtes vragen naar favoriete activiteit (eventueel sport) en op die manier inspelen op de inbreng van niet-sportactieve leerlingen.
- ③ Vragen naar welke activiteiten leerlingen leuk vinden in plaats van vragen naar welke sporten.
- ③ Een zo gevarieerd mogelijk aanbod bieden.
- ③ Plezier hoog in het vaandel houden meer focus op beleving (niet op *sport*) en te kiezen voor een 'unieke ervaring': Disco Golf/ Paintball/ Archery tag.
- ③ Ander aanbod dan LO lessen of reeds bestaand naschools aanbod
- ③ Niet alleen focus op iets spectaculairs, maar juist iets eenvoudigs zoals wandelen. Vanuit idee dat 'bewegen' (niet sporten/ competitie) veel drempelverlagender is.
- ③ Minder engagement; bijv. door minder lange reeksen aan te bieden en door het aanbod gratis te maken.

Uit de interviews met de leerlingen tijdens de bezoeken bleek dat het van belang is om er rekening mee te houden dat niet-sportactieve leerlingen sporten niet leuk vinden. Alleen het woord sport schrikt al af. Meer bewegingsgerichte activiteiten – zogenaamde innogames – zien ze niet als sport.

Een van de projectleiders die via gesprekken met leerlingen de interesse voor het naschools sportaanbod peilde, benoemde dat deze leerlingen ook vaak het woord saai gebruiken als het over sport gaat.

Ook hebben leerlingen andere motieven om mee te doen aan naschools aanbod dan het mee doen aan sport of bewegen, zoals iets leuks doen met vrienden of vriendinnen van school, uitleven na een dag op school of als alternatief voor de studie.

Andere specifieke doelgroepen

Leerlingen in het Buitengewoon Secundair Onderwijs (BUSO)

Bij de aanvang van de projecten richtten negen projecten zich ook op leerlingen in het Buitengewoon Secundair Onderwijs (BUSO). In het eerste projectjaar werd aangegeven dat het inrichten van aanbod voor deze doelgroep moeilijk van de grond kwam vanwege belemmeringen voortvloeiend uit de projectvoorwaarden, zoals aansluitend op de schooltijden.

In het laatste projectjaar werkten nog vier scholen voor BUSO mee. Bij een van die projecten ligt de focus op leerlingen uit de 2de en 3de graad. Zij gaven aan dat het voor de leerlingen uit de 1ste graad te gecompliceerd was.

Uit een van de bezoeken bleek dat aandachtspunten voor deze doelgroep zijn:

- ③ Vaste begeleider.
- ③ In het begin aanwezigheid van leerkracht voor vertrouwen.
- ③ Lessen eenvoudig houden.
- ③ Nadruk op plezier.
- ③ Kleine groepen.

Onthaalonderwijs voor anderstalige kinderen (OKAN)

Enkele projecten richtten zich specifiek op leerlingen in het Onthaalonderwijs voor anderstalige kinderen (OKAN). Uit een van de bezoeken bleek dat de behoeften voor deze leerlingen voor naschools aanbod verschillen. Op verzoek van een van de scholen zijn zwemlessen in het naschools aanbod georganiseerd. Het doel van dit aanbod lag hier wel meer op leren. De leerlingen waren ook erg trots op het diploma dat ze kregen.

Box 2.3 Start to Swim voor OKAN

Vanuit de OKAN-school is er vraag naar zwemlessen. Het doel is leerlingen (beter) te leren zwemmen, zodat zij veilig mee kunnen doen met zwemactiviteiten op school. De activiteit stond ook open voor de leerlingen van de andere deelnemende scholen. Er hebben ook vier niet OKAN-leerlingen meegedaan aan Start to Swim. Het aanbod sluit aan bij een specifieke behoefte van deze leerlingen. Veel leerlingen in het OKAN kunnen niet of niet goed zwemmen. Na de zwemlessen krijgen zij een diploma. Tijdens het bezoek blijkt dat de leerlingen fier zijn op wat ze geleerd hebben. Hoewel dit aanbod het leren van een meer traditionele sport betreft sluit dit wel aan bij de behoefte van deze specifieke groep. Het is laagdrempelig omdat het na school door leerkracht samen met een lesgever wordt gegeven en de kosten laag zijn (met SNS pas).

Kansarme leerlingen

Sommige projecten richtten zich ook specifiek op leerlingen die opgroeien in gezinnen met minder financiële mogelijkheden door o.a. de prijs van het naschools aanbod laag te houden of gratis aan te bieden of voor leerlingen waarvan de ouders de bijdrage niet kunnen betalen.

“Deelnemers betalen 2 Euro per les indien de ouders dit kunnen betalen.”

“Doordat het gratis is kunnen kansarme leerlingen ook eens een bootcamp of fitness doen. Een activiteit die ze anders niet kunnen betalen.” (projectleider)

Box 2.4 Voorbeeld specifieke aandacht voor kansarme leerlingen en anderstalige leerlingen

In Wevelgem neemt Sociaal Huis Wevelgem deel aan het lerend netwerk. Zij brengen kennis mee over anderstaligen en jongeren die het financieel moeilijk hebben. Deze kennis werd gebruikt om drempels zoals hoog inschrijfgeld, verre verplaatsing weg te werken.

2.3 Aandachtspunten voor verduurzaming rond visie en doelstellingen

- ③ Een duidelijk visie op het belang van bewegen voor leerlingen in het secundair onderwijs is een eerste voorwaarde. Op basis van deze visie kunnen duidelijk doelen worden opgesteld voor het naschools aanbod. Het is nodig om het met de betrokken partijen over die visie te hebben en periodiek te toetsen of de partijen nog dezelfde visie hebben.
- ③ Wanneer visie en doelstelling binnen het beleid van de gemeente (sportdienst) en de school verankerd is, draagt dit bij aan een duurzamer sportaanbod.
- ③ Voor visievorming en verduurzaming was door omstandigheden te weinig tijd binnen de projecten, maar er werd ook te weinig tijd en ruimte genomen. Men was vooral bezig met de uitvoering, ook binnen het lerend netwerk. Projectcoördinatoren, maar ook leden van lerend netwerk in de sportsector zijn vaak doeners. Ook het Netwerk Lokaal Sportbeleid stelde vast dat snel werd overgegaan op het organiseren van aanbod en dat dit ook te maken had met het type coördinator dat werd aangesteld in de projecten. Er lijkt behoefte aan handvatten om daadwerkelijk aan die visievorming te kunnen werken.
- ③ Naschools aanbod voor alle leerlingen lijkt organisatorisch het meest kansrijk. Een eenzijdige focus op niet-sportactieve leerlingen lijkt tijdrovend en weinig effectief.
- ③ Aanbod met meer nadruk op plezier en bewegen dat anders is of aanvullend op het bestaand sport aanbod in de gemeente en (naschools) aanbod op school lijkt het meest kansrijk om ook niet-sportactieve leerlingen te trekken. De gemeenten en scholen moeten zich de vraag stellen welke doelstelling ze met naschools aanbod willen beogen. Dat kan verschillen per school afhankelijk van de populatie, de geografische ligging van de school en het aanbod dat al op school wordt gedaan.
- ③ Het persoonlijk betrekken en aanspreken van niet-sportactieve leerlingen bij de totstandkoming van het aanbod kan bijdragen aan het resultaat.
- ③ Meer inzicht in behoeften en motivatie van niet-sportactieve leerlingen is nodig. Kennisdeling over (het bereiken van) deze doelgroep kan worden verzorgd door lokale partners zoals de jeugddienst, Huis van het Kind of door de organisaties van de Vlaamse overheid zoals MOEV en Netwerk Lokaal Sportbeleid (zie ook de informatiefiches hierover op de website van Netwerk Lokaal Sportbeleid).

3 Aanpak en methodiek

Aanpak en methodiek

- ③ Hoe ziet het schoolsportaanbod eruit? Wat voor soort activiteiten worden georganiseerd?
- ③ Wat is de frequentie van de activiteiten?
- ③ Wat is de groepsgrootte?
- ③ Waar, wanneer en door wie worden de activiteiten georganiseerd?
- ③ Hebben leerlingen inspraak en betrokkenheid in de keuze en organisatie van de activiteiten?
- ③ Hoe worden leerlingen toegeleid naar het aanbod?
- ③ Sluiten de aanpak en methodiek (in strategisch opzicht) logisch aan op de doelstelling van het project?

In dit hoofdstuk maken we onderscheid tussen de aanpak en methodiek met betrekking tot de leerlingenparticipatie en de aanpak en methodiek met betrekking tot het naschools aanbod.

3.1 Leerlingenparticipatie

In de projecten zijn verschillende manieren van leerlingenparticipatie ingezet en uitgetoetst. We bespreken ze hieronder volgens het participatiemodel van de Vlaamse Scholierenkoepel (VSK). Mee weten is de basis van alle participatie. Daar vloeien drie vormen van leerlingeparticipatie uit voort: meedenken, meebeslissen en meedoen.

3.1.1 Mee weten

Pas als leerlingen goed geïnformeerd zijn, kunnen leerlingen ook goed participeren. Informeren is belangrijk op verschillende momenten: voorafgaand aan de fase van participatie, maar ook om deelname aan het aanbod te verwerven (promotie van het specifiek aanbod).

De leerlingen (en hun ouders) zijn in de projecten op verschillende manieren geïnformeerd over het naschoolse aanbod. Dit gebeurde voornamelijk via de leerkrachten en via Smartschool, maar ook via het organiseren van informatiemomenten (bijvoorbeeld op de informatieavond voor ouders of een voorlichtingsdag van de school), een kick-off, flyers en affiches en social media, kennismakingslessen en de zogenaamde teaserdagen (zie box 3.1). Een enkel project besteedde ook aandacht via de lokale media.

Box 3.1 Teaserdagen

Na het eerste projectjaar heeft Sport Vlaanderen de opdracht gegeven aan Sportwerk Vlaanderen om een programma voor teaserdagen op te stellen. Dit programma kon naar wens van de projecten worden ingevuld en samengesteld. Er kon worden gekozen uit urban sport, virtual reality sportgames, stage fighting choreografie, Lü – interactieve speelwand, Innogames zoals Spikeball, Archery Tag, Kan Jam, Wackitball, Ramp Shot en Bulzibucket.

Doel van de teaserdagen

De teaserdagen hadden verschillende doelen:

1. Met de teaserdagen wilden de projecten de leerlingen prikkelen en beweegactiviteiten laten ervaren. Men wilde de leerlingen laten kennismaken met voor hen ongekende beweeg- en sportactiviteiten die niet in de les L.O. aan bod komen. Op die manier wilde men de drempel verlagen om hen aan te zetten tot het deelnemen aan het naschools aanbod.
2. Teaserdagen werden ook ingezet om input van leerlingen op te halen op verschillende manieren bijvoorbeeld via vragenlijsten of direct in gesprek te gaan met de leerlingen. Ook de reactie van de leerlingen op de verschillende aangeboden sporten gaf informatie voor het creëren van het aanbod.
3. Daarnaast bleek dat de inzet van de teaserdagen ook bijdroeg aan het vergroten van het draagvlak in scholen en onder leerkrachten. Verschillende projectleiders zagen de teaserdagen als een kans om het project in het laatste jaar een kans te geven.

Sfeerbeeld teaserdag

Ongeveer 180 leerlingen van de eerste graad en 10 leerkrachten kwamen naar de sporthal van de stad voor een teasermiddag. De teaserdag was verplicht voor alle leerlingen van de 1ste graad en werd georganiseerd op vrijdagmiddag voorafgaand aan de examenweek. De leerlingen werden per klas in kleine groepen verdeeld en rouleerden over de activiteiten: Archery Tag, Urbangames, Lü – interactieve speelwand, VR, boksen en Kubk. Elke activiteit werd begeleid door een lesgever (vier van Sportwerk Vlaanderen, een van een lokale sportclub en een door een leerkracht LO). De groepen werden begeleid door twee leerkrachten. De leerlingen deden enthousiast en actief mee. Ook de minder sportieve leerlingen. De leerkracht LO had als gezonde versnapering appels voorzien. De sfeer was goed. Het rouleren verliep vlot. Na afloop kregen de leerlingen een flyer mee van het naschools aanbod waarvoor ze via een QR-code konden intekenen. De bevraging had eerder via een vragenlijst plaatsgevonden.

Sommige projecten hebben veel aandacht besteed aan promotiemateriaal in de vorm van een herkenbaar logo (voor flyers, t-shirts, e.d.). Enkele projecten gaven aan dat dit wel heeft gewerkt voor de herkenbaarheid. Daarbij valt op dat er projecten zijn die een naam hadden gekozen die gerelateerd is aan sport zoals sport na de bel, sport na school, studiosport, sportmix. Andere projecten kozen voor namen die niet geassocieerd zijn met sport: SKWAT, Instamoves, Motus, MOEVEMENT. Ook in hun promotie van het aanbod hadden sommige projecten het niet over sporten, maar breder over activiteiten.

Box 3.2 Vormen van promotie

Via een **DJ-set op de speelplaats** wordt promotie gemaakt van het aanbod. Door een opvallende manier van promotie op de speelplaats worden alle leerlingen bereikt.

Via een aansprekende flyer gericht op beweging zowel aan ouders als leerlingen

In de flyer wordt uitgelegd wat Motus. Er wordt gesproken van activiteiten waarin ze een brede waaier van bewegingsvormen aanbieden. Ook gaan ze in op dat Motus jongeren samen brengt door samen te bewegen. Per activiteit is een aansprekende flyer met uitleg over de activiteit. Door het over bewegen te hebben in plaats van sporten, spreekt dit ook niet-sportactieve leerlingen aan.

Demonstratie van het aanbod.

Op de speelplaats wordt een demonstratie gegeven van de verschillende workshops. Dit speelt volgens de projectleider in op heel wat verschillende aspecten die meespelen in de keuze van een jongere om al of niet deel te nemen aan de lessenreeks die georganiseerd wordt. Hij noemt de volgende aspecten: “

- ③ De jongere ziet visueel wat de workshop zal inhouden.
- ③ De jongere maakt kennis met de lesgever en ziet deze bezig tijdens de demo.
- ③ De jongere kan aftoetsen bij vrienden of er interesse is. Zo spelen we in op het belang van vrienden.
- ③ Het biedt de kans voor ons als projectmedewerkers om in gesprek te gaan over hetgeen de jongeren zien (vinden ze het leuk, is er interesse en waarom wel/niet, wat zouden ze eventueel nog willen organiseren, ...) als onderdeel van het participatief traject met jongeren.”

Wedstrijdelement met apotheose als beloning

Om leerlingen te stimuleren om deel te nemen aan het aanbod wordt een wedstrijdelement gekoppeld aan de deelname. Na elke les stoppen de deelnemende leerlingen een pingpongbal in een koker. Aan het einde van het schooljaar wint de school met de meeste pingpongballen. Daar is een prijs aangekoppeld: een extra activiteit aan het eind van het schooljaar (voorbeeld paintballen). De deelnemende leerlingen krijgen dan vrij van school. [NB In het laatste schooljaar werd het competitie-element vanwege corona eruit gehaald. De deelnemende leerlingen van alle scholen deden mee aan de apotheose]. Een beloning voor alle deelnemende leerlingen in de vorm van een extra activiteit.

Informeren van leerlingen en ouders en de promotie van het aanbod kostte veel tijd, zowel voor projectcoördinatoren als voor de contactpersoon op scholen – meestal een LO-leerkracht. Voor de leerlingen uit de 1ste graad was het van belang om ook ouders goed te informeren. Ouders spelen bij leerlingen in de 1ste graad nog een belangrijke rol. Zo moeten zij toestemming geven aan hun kinderen om na school te blijven. Meerdere projectleiders benoemden dat via Smartschool de ouders informeren een gemakkelijke manier is. De contactpersonen op de scholen en de projectcoördinatoren benoemden dat het nodig is om de informatie en promotie te blijven herhalen. Ook de behoeften en motieven van ouders kunnen verschillen. Zo noemden

sommige projecten dat ouders het prettig vinden dat hun kind na school onder toezicht kan sporten. Andere ouders geven voorkeur aan het maken van huiswerk.

Ondanks dat het veel tijd kostte werd het belang van die promotie breed ingezien en namen projecten ook de tijd om een promotiestrategie te ontwikkelen.

“Van bij de start van het project willen we dicht bij de jongeren staan en komen, dus was onze promotiestrategie ook een zeer persoonlijke. Stapsgewijs en met herhaling op verschillende manieren wilden we dat iedere jongere op school, interesse in het project of niet, betrokken was bij het project. Daarom kozen we er ook voor om op de speelplaats, in de klas en online zo zichtbaar mogelijk te zijn.”

Een hele andere manier om leerlingen te informeren en stimuleren hebben ze in Kapelle-op-den-Bos ingezet tijdens de coronaperiode. Toen er geen aanbod mogelijk was, hebben ze contact gehouden met leerlingen door hen beweegdagboeken in te laten vullen.

3.1.2 Meedenken

De bevraging van leerlingen om hun behoeften in kaart te brengen gebeurde op verschillende manieren:

- ③ Via online/digitale vragenlijst (via Smartschool) of door de leerkracht LO tijdens de les LO.
- ③ Persoonlijk vragen na een les LO, persoonlijk vragen op de speelplaats.
- ③ Tijdens teaserdagen (zie voor beschrijving teaserdagen box).
- ③ Via de leerlingenraad.
- ③ Aan de deelnemers na elke les.
- ③ Aan de deelnemers na een lessenreeks.

In de eerdere projectjaren stelden we vast dat alle projecten een vorm van leerlingenbevraging organiseerden, vaak via een vragenlijst en in ongeveer de helft van de projecten werden leerlingen ook mondeling geraadpleegd. In het laatste projectjaar is in een derde van de projecten voortgebouwd op een eerdere bevraging, ook al ging het nu om andere leerlingen. Als reden hiervoor werd tijdgebrek aangegeven. In de andere projecten heeft een nieuwe bevraging plaatsgevonden.

Gedurende de hele projectperiode zijn door meerdere projecten meer creatieve vormen van bevraging uitgetoetst. Zie box 3.3 hieronder.

Box 3.3 Creatieve voorbeelden voor leerlingenbevraging anders dan de teaserdagen

De **chokotoffstemming**. Brasschaat stelt een 'standje' op de speelplaats op met een muziekbox, een beachflag en een banner van Instamove. De sportdienst plaatst acht emmers op tafels, op elke emmer staat een sport. Er worden snoepjes uitgedeeld en de leerlingen moeten het papiertje in de emmer gooien met de sport die hun voorkeur uitdraagt. Het betrekken op deze manier van de leerlingen is zeker een pluspunt en zorgt voor extra aantrekkingskracht.

Izegem organiseert drie **kick-off momenten** op de twee deelnemende scholen, waarbij leerlingen kennismaken met vijf sporten. Na de kennismaking kunnen ze via een vragenlijst aangeven welke van de gedemonstreerde sporten hun voorkeur heeft voor naschools sportaanbod. Doordat de leerlingen de sporten kunnen ervaren, kunnen ze zich er een betere voorstelling van maken en weten ze waarvoor ze kiezen.

Op de scholen in Diest wordt een aantal **demoporten** georganiseerd. Leerlingen kunnen hier kennis mee maken en worden daarna gevraagd een online enquête in te vullen. Sleutelhangers met de projectnaam KOMPAS worden uitgedeeld met daarop een QR-code. Via deze code komen ze terecht op de enquête. Leerlingen kunnen hun eigen smartphone gebruiken, of een aantal tablets die wij hadden voorzien. Uit een totaal van een kleine 1000 leerlingen van de 1e graad, vulden zo'n 350 de enquête in. Deze manier van bevraging past bij de doelgroep, is laagdrempelig. Door het te koppelen aan de demoporten weten ze ook beter waarvoor ze kiezen.

In de bevraging van leerlingen lag vooral de nadruk op welke sport ze willen doen en werd minder gevraagd naar motieven en beweegredenen om al dan niet mee te doen aan het naschools aanbod. Scholen en projectleiders/coördinatoren gaven ook aan weinig kennis te hebben van de motieven van niet-sportactieve leerlingen. Uit de interviews met de deelnemers – zowel sportactieve als niet-sportactieve, blijken die motieven uiteenlopend te zijn. Leerlingen gaven aan mee te doen aan het naschools aanbod om de volgende redenen:

- ③ Ze vinden het leuk om te sporten of te bewegen.
- ③ Het naschools aanbod geeft de mogelijkheid om eens een sport of activiteit te doen die je normaal niet zelf kan doen (omdat het niet in de buurt is of omdat het duur is).
- ③ Het is goedkoop (sporten bij een club is duurder).
- ③ Samen met vrienden of vriendinnen van school iets te doen.
- ③ Energie kwijt kunnen na een schooldag.
- ③ Een nieuwe sport leren kennen.

Daarnaast valt op dat in de bevraging van leerlingen – zeker in de eerste jaren – gevraagd wordt naar welke sport ze zouden willen doen of naar hun top 3 van sporten die ze leuk vinden om te doen. Daarmee wordt vooral een appel gedaan op sportieve leerlingen en gedacht vanuit het perspectief van de sportieve leerling. Tijdens de bezoeken bleek dat niet-sportactieve leerlingen sporten simpelweg niet leuk vinden en dus al

afhaken bij het woord sporten. Simpelweg vragen naar hun top-3 sporten is dan ook niet de manier om deze leerlingen te bereiken. Enkele jongens die tijdens een teaserdag heel enthousiast en fanatiek meededen aan Archery Tag, gaven aan dat ze sporten niet leuk vinden. Op de vraag waarom ze Archery Tag leuk vonden, antwoorden ze "ja, maar dat is geen sporten". In enkele projecten is hier op ingespeeld en is in de vragenlijsten bijvoorbeeld gevraagd naar hoe hun ideale beweegmoment eruit zou zien?

3.1.3 Mee beslissen

Met betrekking tot mee beslissen zien we dat in veel projecten op basis van de bevraging van leerlingen het programma voor het naschools aanbod werd opgesteld. Dit werd vooral gedaan door de projectleiders/coördinatoren van de sportdienst in overleg met de scholen rekening houdend met de beschikbaarheid van accommodatie, materiaal en lesgevers. In sommige projecten participeerden de leerlingen ook in de beslissing over het aanbod. In sommige projecten werd het aanbod samen met de leerlingenraad samengesteld op basis van de bevraging. In andere projecten werd na de les gevraagd wat deelnemers in een volgende les wilden doen of nog een keer wilden doen. Geïnterviewde leerlingen gaven zelf ook aan dat ze werden meegenomen in de keuze voor een sport. 'Na elke les mogen we kiezen welke sport we de volgende keer doen,' vertelde een leerling. Een ander zei: 'Bij het begin van het jaar is ons gevraagd welke sporten we leuk vinden om te doen. Ook hielden in sommige projecten de lesgevers rekening met de wensen van de deelnemers bij de verdere inrichting van de lessen. Bijvoorbeeld in een project kwam bij de workshop skateboarden de vraag van de leerlingen om ook eens naar een skatepark te gaan. De laatste les is daarom op het skatepark gegeven in plaats van op school.

In enkele projecten hebben de leerlingen in de eerste projectjaren ook meebeslist over een naam en een logo voor het project en een -Instagram account. Naam en logo werden gebruikt voor de promotie en herkenbaarheid van het project.

In het merendeel van de projecten is de leerlingenparticipatie vooral beperkt gebleven tot het raadplegen van de leerlingen en dus tot op het niveau meedenken maar niet mee beslissen.

3.1.4 Mee organiseren

In enkele projecten zien we ook voorbeelden waarin leerlingen participeerden in het organiseren van het naschools aanbod (zie box 3.4). Dit gebeurde op twee manieren: in de promotie van het aanbod en het werven van deelnemers en in het geven van lessen.

Box 3.4 Voorbeelden van Mee organiseren

- ③ Deelnemers van het vorige schooljaar kregen een T-shirt om op die manier een levend reclamebord te vormen om meer bekendheid te krijgen op de scholen en promotie te voeren. Leerlingen hebben hierdoor een actieve rol in de promotie van het aanbod en helpen mee te organiseren.
- ③ Ouderejaarsleerlingen werden als lesgever ingezet.
- ③ Leerlingen die niet alledaagse sporten beoefenen, kregen de kans om een initiatie te geven van hun sport.
- ③ Leerlingen hielpen met het organiseren van een voetbaltoernooi.
- ③ Leerlingen zijn verantwoordelijk voor het zorgen dat het sportmateriaal na de les correct wordt teruggezet.

Met betrekking tot promotie gaven enkele projecten aan dat ze verwachtten dat leerlingen via mond-tot-mond reclame andere leerlingen zouden aanzetten tot deelname.

“We wilden leerlingen niet pushen om promotie te maken, hoopten dat ze zelf vanuit eigen enthousiasme zouden participeren/ promoten.”

Enkele geïnterviewde leerlingen gaven aan dat ze vrienden of vriendinnen hebben aangezet om mee te doen. Tijdens een van de bezoeken benoemde de projectcoördinator dat hij aan het onderzoeken was hoe hij de deelnemers meer kan betrekken bij het posten op social media. Ook de geïnterviewde leerlingen gaven aan dat ze misschien meer betrokken kunnen worden bij promotie via social media.

Sommige projecten hadden wel de intentie om leerlingen meer te betrekken, maar door tijdgebrek is dit niet gelukt. Zo noemt een project als voorbeeld dat ze participatie wilden koppelen aan een schoolopdracht, maar dat dit helaas niet van de grond is gekomen. Andere projecten benoemen als knelpunt dat het erg lastig is om mee beslissen en mee doen vorm te geven. Antwerpen noemde in het tweede projectjaar: “De leerlingen zijn vaak niet op zoek naar meer betrokkenheid of meer verantwoordelijkheid. Het kunnen overtuigen om deel te nemen is al een hele stap”.

3.2 Het naschools sportaanbod

3.2.1 Format

In het eerste schooljaar constateerden we drie varianten waarop het sportaanbod werd vormgegeven:

1. Hele reeks van eenzelfde sport- of beweegactiviteit (vaak vijf of tien lessen).
2. Losse workshops van verschillende sporten of beweegactiviteiten.
3. Workshops of demonstraties van een sport of beweegactiviteit, die gevolgd worden door lessenreeksen.

In het eerste jaar koos een merendeel van de projecten voor een lessenreeks van vijf of tien lessen. Dit was vooral ingegeven door de opzet van het project door Sport Vlaanderen waarin een minimale deelname aan tien lessen werd gevraagd. Dit werd in het tweede schooljaar losgelaten. Hierdoor zagen we een duidelijke kentering in de aanpak. Vanaf dat moment koos de meerderheid van de projecten namelijk voor losse workshops of lessen.

Tabel 3.1 'Bestaat jullie vorm van naschoolse sport uit ...' (digitale vragenlijst projectleiders, 2020, n=22)

Vorm	Aantal (%)
Lessenreeksen van eenzelfde sport- of beweegactiviteit	6 (27%)
Losse workshops van verschillende sporten of beweegactiviteiten	19 (86%)
Workshops of demonstraties van een sport of beweegactiviteit, die gevolgd worden door lessenreeksen	6 (27%)

In het laatste projectjaar werd wederom vooral gekozen voor losse workshops of voor een lessenreeks van steeds verschillende sporten of beweegactiviteiten. In het eerste geval schrijven de leerlingen in voor de losse workshops of is er vrije inloop per workshop. In het tweede geval schrijven zij in voor de lessenreeks en wordt in elke les een andere sport of beweegactiviteit gedaan. Een variant hierop is een lessenreeks met meerdere activiteiten en per week kan gekozen worden uit verschillende activiteiten.

Het aanbieden van een lessenreeks met verschillende sporten sluit aan bij de verschuiving die we zien in de doelstelling van het project: meer nadruk op het laten proeven van sporten en beweegactiviteiten en beleven en plezier meer voorop stellen. Sommige projecten kozen er nog bewust voor om een lessenreeks aan te bieden van eenzelfde sport. Een voorbeeld daarvan zijn de zwemlessen voor OKAN leerlingen. In die lessen ligt de nadruk wel op het aanleren van een sport. Dit sluit echter aan bij een behoefte van deze doelgroep. Veel van dezer leerlingen kunnen niet of niet goed zwemmen.

De meeste geïnterviewde leerlingen vonden het goed dat er elke les een andere sport of activiteit was. Zij gaven aan dat je dan steeds iets anders kunt proberen, dat activiteiten die je niet leuk vindt dan maar een keer plaatsvinden (voor projecten waarbij je inschrijft voor een reeks) of dat als er activiteiten zijn die je niet aanspreken, je een keer niet gaat (bij projecten waarbij je niet voor een lessenreeks inschrijft). Enkele leerlingen gaven aan dat ze twee of drie lessen van dezelfde sport of activiteiten beter zouden vinden, omdat je dan iets meer kan leren en kan kijken of het iets voor je is. Andere leerlingen gaven aan dat twee keer per jaar dezelfde lessenreeks met verschillende sporten leuk zou zijn, omdat je het dan twee keer per jaar kan doen.

Ook de groepsgrootte verschilde per project en binnen een project soms ook per les. Bij de projecten die aangaven dat het aantal deelnemers conform de verwachting was, gaat het veelal over ongeveer tien leerlingen per les.

Teaserdagen

Zoals eerder gezegd hebben projecten teaserdagen op verschillende manieren ingezet. Zeven projecten hebben in 2022 teaserdagen ingezet:

- ③ Als 'teaser' voor de start van het naschools aanbod. Leerlingen kregen op en na de teaserdag de mogelijkheid om zich aan te melden voor het naschools aanbod. De leerlingen kregen een folder mee.
- ③ Als feestelijke afsluiting van het schooljaar (na naschools aanbod) en om leerlingen te raadplegen voor de invulling van het volgend schooljaar.
- ③ Als losse activiteit.
- ③ Gekoppeld aan introductiedag.

In sommige projecten zijn teaserdagen voor alle leerlingen in de 1ste graad georganiseerd en was deelname verplicht, in andere projecten waren de teaserdagen vrijwillig.

Bijna alle projecten benoemden in hun rapportage dat ze enthousiast zijn over de teaserdagen, omdat er veel leerlingen op af kwamen en de reacties van de leerlingen en leerkrachten enthousiast waren. Het zou hebben geholpen bij het creëren van draagvlak op de scholen.

"Teaserdagen hielpen bij creëren van draagvlak. We hebben overal affiches opgehangen en ook flyers uitgedeeld. Via social media en nieuwsbrieven en de stadskrant werd er ook uitgebreid reclame gemaakt."

Projecten die geen teaserdagen organiseerden, gaven als reden geen tijd te hebben, er geen draagvlak voor te voelen, er niet aan gedacht te hebben. Ook gaf een enkeling aan dat het valse verwachtingen zou scheppen, omdat niet elk gewenst aanbod valt te realiseren. Zo zei een projectleider:

"De leerlingen verwachten dan dat de activiteiten op de teaserdagen ook in het naschools aanbod komen, maar daar konden we dan geen lesgevers voor vinden".

Ook noemden enkele projectleiders dat het materiaal niet beschikbaar of duur is.

Kortom de gekozen vorm is maatwerk en moet passen bij de doelstelling van het project. Bij sommige projecten is de gekozen vorm eerder ingegeven vanuit praktische overwegingen dan vanuit een duidelijke doelstelling.

3.2.2 Type sporten

Zoals eerder gezegd zijn de projecten overgestapt op het aanbieden van minder alledaags sportaanbod, waarbij de nadruk meer ligt op beleven en bewegen. Uit de bevraging van de leerlingen bleek dat traditionele sporten zoals voetbal, basketbal en fitness of traditionele sporten die niet zo vaak beoefend worden ook

worden gekozen voor het naschools aanbod. Dit aanbod trok echter vooral leerlingen die vaak al lid zijn van een sportclub en graag sporten. Om ook leerlingen aan te trekken die minder graag sporten, is in de meeste projecten in de latere schooljaren ook gekozen voor minder traditionele beweegactiviteiten en sporten. In het laatste schooljaar werden urban sports veel georganiseerd, maar was er ook veel ruimte voor zogenaamde 'spectaculaire' sporten, zoals lasershooting, archery tag, bumperball en gaf een enkeling ook aan gebruik te maken van drones en Virtual Reality. Al in het tweede schooljaar zagen we een verschuiving naar een breder, minder alledaags aanbod.

"Vooral beweeg- en beleefactiviteiten die ze niet in de lessen LO krijgen: archery tag, freerunning en kickboksen" vertelde een projectleider.

In het laatste projectjaar werd het aanbod bepaald:

- ③ Door populariteit te polsen op teaserdagen.
- ③ Door inspraak leerlingen (zie ook leerlingenparticipatie) veelal via enquêtes.
- ③ Door 'populaire sporten' van vorig seizoen door te zetten.
- ③ Door te kijken naar/ aan te sluiten op lokale infrastructuur.
- ③ Door te kijken naar lokaal sportaanbod.

Tijdens de focusgroep en ook bij de bezoeken is aangegeven dat sommige van de meer "spectaculaire sporten" duur zijn, vooral het materiaal. Respondenten vragen zich af of het reëel is om dit blijvend aan te bieden. Een mogelijke rol van de sportdienst zou kunnen zijn om dit materiaal ter beschikking te stellen voor verschillende scholen. In enkele projecten is men daar reeds toe over gegaan.

Box 3.5 Voorbeeld beschikbaar stellen van materiaal door sportdienst

In de gemeente Waregem doen de jeugd- en de sportdienst financiële inspanningen om vernieuwend materiaal zoals steps, skateboards, IPS kegels, aan te kopen die scholen kunnen gebruiken of huren. Dit scheelt in kosten en hierdoor kunnen ook meer jongeren met deze activiteiten kennismaken. In het rapportageformat geeft de projectleider ook als tip dat het leuk zou zijn als Sport Vlaanderen het materiaal voor urban sports ook in hun uitleendienst opnemen.

Om een beeld te geven van de sporten die gedurende de projectjaren zijn aangeboden, is onderstaande woordenwolk samengesteld. Dit bestaat uit alle genoemde sporten (in willekeurige grootte).

3.2.3 Toegang aanbod: inschrijving losgelaten

Veel projecten hebben naarmate het project vorderde inschrijving vooraf losgelaten. In het schooljaar 2019-2020 was een inschrijving vooraf bij veel scholen al losgelaten ten opzichte van het eerste jaar en werd er soepel mee omgegaan. Van de 22 projectleiders gaven er 16 destijds aan dat ze een vrije inloop per les hanteerden. In het laatste projectjaar is er bij sommige projecten wel sprake van inschrijving vooraf, maar daar wordt dan soepeler mee omgegaan. Leerlingen konden later nog instappen of als ze een activiteit niet leuk vonden, niet komen. In sommige projecten werd met een combinatie gewerkt van vooraf inschrijven omdat ouders dit wensten en vrije inloop omdat leerlingen dit wensten. Ook dit is maatwerk gebleken.

Het niet vooraf inschrijven heeft wel het risico dat niemand komt opdagen. Dat is extra vervelend als er gewerkt wordt met externe lesgevers. Uit de focusgroepen en de bezoeken bleek dat leerkrachten en soms ook projectcoördinatoren veel inspanning moeten leveren om leerlingen naar het aanbod te krijgen door hen persoonlijk aan te spreken en er in de les LO extra aandacht aan te besteden. Sommige contactpersonen op school benoemden als knelpunt dat er weinig bekendheid of draagvlak is voor het project bij andere leerkrachten.

3.2.4 Bijdrage

In 2019-2020 moesten in ongeveer de helft van de projecten leerlingen een bijdrage betalen voor deelname aan de activiteiten. In minder dan de helft kon worden deelgenomen met de SNS-pas.

We hebben geen cijfers over hoe dit in 2021-2022 was. Uit de bezoeken en de focusgroepen bleek dat dit verschillend is: bijdrage van een of twee euro per les, gebruik SNS-pas of kopen van een 10-beurten. In dit laatste geval kopen leerlingen een kaart waarmee ze aan meerdere lessen kunnen meedoen. De kaart wordt afgestreept per les waar ze daadwerkelijk aan mee doen. Bij sommige projecten konden leerlingen waarvan de ouders het niet kunnen betalen ook gratis deelnemen. In andere projecten hebben ze de bijdrage

losgelaten om zo mogelijk meer leerlingen aan te trekken. In Brugge bijvoorbeeld kregen leerlingen in het tweede projectjaar hun inschrijfgeld terug als ze aan 80% van de lessen deelnamen. Ook kregen ze van de sportdienst een gadget. In Waregem mochten de scholen het inschrijfgeld zelf houden, omdat scholen voor de inschrijvingen zorgen. Ze zagen dit als een spaarpot voor de school voor het verdere verloop van het project en de toekomst. De meeste projecten gaven wel aan dat als de projectsubsidie wegvalt een kleine bijdrage van leerlingen nodig zal zijn om het project voort te kunnen zetten.

3.2.5 Locatie

Bij de meeste projecten werden de lessen op de school zelf gegeven. Als er toch een externe locatie werd gebruikt, was dat vaak omdat een specifieke sport- of beweegactiviteit niet mogelijk was op de sportaccommodatie op school of omdat er bewust gekozen werd voor sporten buiten de school. Een locatie op school of dichtbij school was ook een van de projectvoorwaarden. Projectleiders hadden in eerdere projectjaren benoemd dat leerlingen liever niet op school willen sporten na schooltijd. Ook in de bezoeken en de focusgroep is dit benoemd als een mogelijke verklaring waarom leerlingen niet willen deelnemen. De geïnterviewde leerlingen tijdens de bezoeken vonden het wel handig dat het op school was, maar dat zijn dan ook wel leerlingen die komen.

Box 3.6 Voorbeeld locatie en sportaanbieder

In Westerlo vond men een partner in Sporta, een nabijgelegen centrum in Tongerlo 'met ruime sportfaciliteiten en een uitgebreid en deskundig lesgeverskorps.'

Dit bleek goed voor hen te werken, met name voor de leerlingen van het buitengewoon onderwijs, waarop het project in Westerlo ruim in had gezet. Voor deze leerlingen 'bleek een herkenbare structuur binnen een voor hen herkenbaar kader zeer belangrijk.' Dit zorgde voor meer betrokkenheid en begeleiding van de leerkrachten van de school. Op het sportcentrum konden de leerlingen rekenen op deskundige begeleiding door ervaren sportmonitoren.

Het project heeft er in enkele projecten ook voor gezorgd dat de accommodatie van scholen ook voor het naschools aanbod van een andere school werd gebruikt.

De mate waarin scholen zelf een passende sportaccommodatie hadden en wat er op loopafstand van de school beschikbaar was verschilt per school en per gemeente.

3.2.6 Lesgevers

In de eerste twee jaar werd veelal gebruik gemaakt van lesgevers van een lokale sportclub of een lokale organisatie (zelfstandigen of lesgevers via een commerciële sportclub). In het afgelopen jaar was er meer spreiding in de lesgevers. Er werd meer gebruik gemaakt van medewerkers van de sportdienst en de schoolleerkrachten.

Tabel 3.2 Lesgevers (via rapporteringsdocumenten 2019-2020 en 2021-2022, n=29; n=19).

Lesgevers	2019-2020	2021-2022
Externe lesgever van sportclubs/lokale aanbieders	28 (97%)	12 (63%)
Externe lesgever van Sportwerk Vlaanderen	16 (55%)	10 (53%)
Schoolleerkrachten	13 (45%)	12 (63%)
Leerlingen	3 (10%)	1 (5%)
Anders (veelal medewerker sportdienst)	5 (17%)	11 (58%)

Het vinden van lesgevers voor aanbod na schooltijd blijft een knelpunt in meerdere projecten, zo blijkt in de lerende sessie, maar ook tijdens de bezoeken. Eén van de projectvoorwaarden is dat lesgevers een e-learning module moet volgen. Dit is voor veel lesgevers overbodig, omdat zij reeds een diploma hebben. Dit was voor sommige lesgevers ook een drempel in de eerste projectjaren. Uit de bezoeken bleek dat het vooral van belang is dat de lesgevers in staat zijn om het accent vooral te leggen op het plezier en beleven en minder op de prestatie. Dit is soms anders dan wat ze in hun dagelijkse praktijk als lesgever doen. Dit heeft ook consequenties voor de opbouw van hun les. Een projectcoördinator verwoordde het als volgt:

"Ik zeg dat het vooral belangrijk is dat de leerlingen plezier hebben. Dat het al goed is als ze 15 minuten geconcentreerd zijn. Als ze de rest van de les dan vooral plezier hebben in het bewegen is dat genoeg. Het is niet zo belangrijk of ze het goed doen. Als ze het maar veilig doen. Het doel moet plezier zijn. Dat is voor sommige lesgevers anders dan ze gewend zijn."

Over de inzet van leerkrachten als lesgever verschilden de meningen gedurende de looptijd van het project. Sommige projectleiders gaven in het eerste projectjaar aan dat het om het bereiken van niet-sportactieve leerlingen niet aan te raden is om de leerkrachten LO in te zetten. De veronderstelling is dat niet-sportactieve leerlingen niet graag deelnemen aan de lessen LO. De nadruk ligt daar sterk op het aanleren van vaardigheden. Niet-sportactieve leerlingen zijn vaak niet goed in sporttechnische vaardigheden. De inzet van leerkrachten LO kan geassocieerd worden met de lessen LO en mogelijk dat leerkrachten LO meer de focus leggen op leren van sporttechnische vaardigheden. Sommige andere projectleiders waren dan weer van mening dat het inzetten van leerkrachten LO het voordeel heeft dat sommige gemakkelijker inzetbaar zijn naschools en dat het voor leerlingen een bekend gezicht is, waardoor de drempel voor deelname wordt verlaagd. Hieruit leiden we af dat het vooral te maken heeft met de persoon en vaardigheden van de leerkracht en de mate waarin de leerkracht in staat is om het naschools aanbod niet te schools te laten zijn. In de tussenrapportage was ook de aanbeveling gegeven om ook andere dan LO-leerkracht – bijvoorbeeld een leerkracht wiskunde die een specifieke beweegvorm beoefend – in te zetten. Het is niet duidelijk of dit ook in sommige projecten is gerealiseerd.

3.2.7 Moment/tijdstip

Sport Vlaanderen had als voorwaarde gesteld dat het naschools aanbod na schooltijd moest plaatsvinden. In de eerdere projectjaren, maar ook in de bezoeken en de focusgroep bleek dat deze voorwaarde een knelpunt was:

- ③ Leerlingen willen naar huis.
- ③ Scholen hebben een regiofunctie en de leerlingen moeten met openbaar vervoer (of met schoolbus bij BUSO leerlingen) naar huis of hebben nog een lange reistijd.
- ③ Leerlingen hebben al andere activiteiten.
- ③ De lessen van de leerlingen uit de 1ste graad stoppen niet tegelijk, verschillende klassen hebben verschillende eindtijden.
- ③ Leerlingen hebben huiswerk.
- ③ Betrokken leerkrachten willen na schooltijd ook naar huis.
- ③ Externe lesgevers kunnen ook vaak niet direct na schooltijd.

In sommige projecten werd het aanbod tijdens de studie aangeboden. Leerlingen konden dan kiezen tussen huiswerk maken en naschoolse sport. De geïnterviewde leerlingen in deze projecten benoemden dit als positief. Het geeft hun de mogelijkheid om iets leuks te doen met vrienden van school. In sommige projecten hebben ouders als voordeel van het naschools aanbod benoemd dat het onder toezicht is.

In de focusgroep is uitgebreid ingegaan op de voorkeur om het aanbod tijdens schooltijd of gedurende de middagpauze te organiseren. Als voordeel is benoemd dat je dan meer leerlingen kunt bereiken. Sommige scholen hebben al sport over de middag. Dit wordt door een LO-leerkracht georganiseerd en gegeven. In sommige scholen is sport over de middag afgeschaft of niet mogelijk omdat de middagpauze te kort is. Het organiseren van het naschools aanbod over de middag vraagt volgens meerdere respondenten wel een andere insteek. De activiteiten moeten korter zijn. Ook moet worden nagedacht of en hoe voor meer innovatieve beweegactiviteiten externe lesgevers kunnen worden ingezet. Enkele LO-leerkrachten in de focusgroep noemde ook de optie om te onderzoeken of de innovatieve beweegactiviteiten geen onderdeel kunnen vormen van het LO-aanbod of van een sportdag.

3.3 Aandachtspunten voor verduurzaming rond aanpak en methodiek

- ③ Leerlingen motiveren om deel te nemen aan naschools sportaanbod is niet gemakkelijk. Het is de leeftijd waarop jongeren de vrijheid genieten om na school naar huis te gaan zonder dat de ouders direct toezicht hebben. Dat geldt voor alle leerlingen. Leerlingen die minder graag sporten warm maken voor sporten en bewegen, is een nog grotere uitdaging. Om die niet-sportactieve leerlingen te trekken kunnen leuke of vernieuwende activiteiten of spelen die minder geassocieerd zijn met 'sporten' en waarbij de

nadruk meer ligt op plezier en beleven van bewegen helpen. Aandachtspunt voor verduurzaming zijn de kosten van deze activiteiten en het doel dat men wil bereiken met het naschools aanbod. Gaat het om het triggeren van leerlingen om buiten school deze activiteit te beoefenen, dan moet die niet alleen mogelijk en beschikbaar zijn, maar ook betaalbaar. Maar ook als het gaat om leerlingen op school (tijdens of na lestijd) aan deze activiteit te laten deelnemen, moeten er lesgevers en materiaal beschikbaar zijn. Een mogelijke oplossing hiervoor is dat de lokale overheid het materiaal en de lesgevers beschikbaar stelt en dat die door meerdere scholen gebruikt kunnen worden.

- ③ Bij de bevraging van leerlingen over hun behoeften is het van belang om het woord sport te vermijden. Ook is het van belang om niet alleen te vragen naar motieven om te sporten of bewegen, maar naar motieven – in bredere zin - om na schooltijd mee te doen met activiteiten op school. Een belangrijk motief blijkt bijvoorbeeld om samen met vrienden van school iets te doen. De uitkomsten van de vragenlijsten kunnen dan meer worden benut om naar de voorkeuren en motieven van niet-sportactieve leerlingen te vragen en het aanbod daar op aan te laten sluiten.
- ③ De vorm en het type aanbod moet niet alleen aansluiten bij het doel van het naschools aanbod, maar ook bij de behoeften van de leerlingen en dat verschilt per school. Het is maatwerk.
- ③ Promotie kost tijd en inspanning. Een herkenbaar logo en naam – zonder sport in de naam - helpt daarbij. Leerlingen kunnen een grotere rol spelen in de promotie en informatie over het aanbod.
- ③ De mate waarin niet-sportactieve leerlingen deelnemen aan naschools sportaanbod zal altijd beperkt blijven. Bij verduurzaming van het aanbod is het goed om na te denken of met naschools aanbod de doelstelling bereikt wordt om bewegen onder leerlingen te stimuleren. De mogelijkheden voor stimulerende activiteiten tijdens de middagpauze zijn volgens betrokkenen bij de projecten meer kansrijk.

4 Organisatorische context

Organisatorische context

- Welke organisaties zijn op lokaal niveau betrokken bij de organisatie van schoolsport?
- Hoeveel scholen zijn per project betrokken?
- Hoe is de rolverdeling?
- Wie (welke personen en afdelingen) binnen de lokale overheid zorgen voor de uitvoering van het project naschoolse sport?
- Welke rol vervult de FOLLO, MOEV of schoolsportconsulent?
- Welke rol vervult de gemeente?
- Bij wie is of wordt de verantwoordelijkheid voor het project en voor de uitvoering van het project expliciet belegd?
- Welke competenties van professionals en andere betrokken worden verwacht? (bijvoorbeeld van FOLLO, schoolsportconsulent, coördinator, leerkracht LO)
- Hoe wordt het project gefinancierd? Is voorzien in duurzame financiering?

4.1 Organisatie en uitvoering van het aanbod

4.1.1 Betrokken partijen

Bij het organiseren en het uitvoeren van het naschools aanbod en bij het lerend netwerk zijn een groot aantal partijen betrokken. In het tweede projectjaar is aan de projectleiders gevraagd welke partijen dat waren. Allereerst gaan we in op de betrokken partijen bij de uitvoering van het sportaanbod, zoals te zien in tabel 4.1. Daaruit wordt duidelijk dat met name lokale sportaanbieders, Sportwerk Vlaanderen, de gemeentelijke sportdienst en de scholen het sportaanbod mogelijk maken.

In het laatste projectjaar worden in de rapporteringsdocumenten eveneens de sportdienst, de school – meestal via een betrokken LO-leerkracht -, en externe lesgevers van de sportdienst, de lokale sportclub, Sportwerk Vlaanderen of zelfstandige lesgevers genoemd. In het laatste schooljaar, na het opheffen van de coronamaatregelen, is vooral samengewerkt om het naschoolse aanbod in te richten en uit te voeren.

Tabel 4.1. Betrokken partijen in schooljaar 2018-2019 bij het (organiseren en uitvoeren van) het naschools aanbod (digitale vragenlijst projectleiders, n=21)

Betrokken partijen	Betrokken bij naschools sportaanbod
Lokale sportaanbieders	10 (48%)
Sportwerk Vlaanderen	9 (43%)
Gemeentelijke sportdienst	7 (33%)
Scholen	5 (24%)
Gemeentelijke jeugddienst	4 (19%)
MOEV	1 (5%)
Sport Vlaanderen	1 (5%)
Follo	1 (5%)
Gemeentelijke vrijetijdsdienst	1 (5%)
OCMW	1 (5%)
Huis van het Kind	1 (5%)

In sommige projecten was er voorafgaand aan corona een goed contact met de scholen opgebouwd en/of hebben de projectleiders van de gemeente contact gehouden met de scholen tijdens de maatregelen. Daardoor was het na de versoepeling relatief gemakkelijk om de draad weer op te pakken. In andere projecten zijn de contacten tijdens de periode van corona stilgevallen, zijn projectleiders bij de gemeente of contactpersonen op de scholen vertrokken en moest men na de versoepeling eigenlijk opnieuw beginnen. Eerdere goede contacten versterkten dus het succes in het laatste schooljaar.

4.1.2 Samenwerking met scholen

Het aantal scholen waar in de projecten mee samen is gewerkt verschilt per gemeente.

In het eerste schooljaar werkten de projecten gemiddeld samen met zo'n drie scholen (77 scholen deden mee verspreid over 26 projecten). Niet alle scholen die een engagementsverklaring hebben ingediend in het aanvangsdossier hebben daadwerkelijk deelgenomen aan het project. Of de directie haakte al af in het begin of het project kwam in een school niet van de grond. In die gevallen had de directie veelal de beslissing genomen tot deelname zonder de gedragenheid af te toetsen bij het leerkrachtenteam.

In het schooljaar 2019-2020 deden in totaal 97 scholen mee aan het project. Dit was gemiddeld eveneens drie scholen per project (met een uitschieter van tien scholen).

Na de coronaperiode is het project niet bij alle scholen opgestart. In het schooljaar 2021-2022 hebben de 19 nog lopende projecten samengewerkt met 42 scholen. Dat is een gemiddelde van twee scholen per project. Scholen gaven als redenen om af te haken aan een gebrek aan tijd of dat ze prioriteit gaven aan het organiseren van het onderwijs.

De meeste projectleiders hebben gedurende de hele projectperiode te maken gehad met verschillende scholen, zowel organisatorisch, qua type leerlingen (zie maatschappelijk context) als qua sport- en beweegaccommodatie op school. Zowel uit de interviews in de eerste projectjaren tijdens de bezoeken, als tijdens de focusgroepen blijkt dat per school maatwerk nodig is. Toch is daar niet altijd ruimte voor. Sommige projecten probeerden om op meerdere scholen vergelijkbaar aanbod te realiseren vanwege praktische overwegingen, zoals het vinden van lesgevers voor specifiek aanbod.

Eén van de succesfactoren die voortkwamen uit het eerste projectjaar was of gemeenten en scholen elkaar al kenden voorafgaand aan het project. Waar dit het geval was, bleken de organisatie en uitvoering van het project gemakkelijker te gaan. Uit de telefonische interviews met scholen in 2020 bleek ook dat dit de samenwerking en kans van slagen van het project gemakkelijker maakt. Zo gaf bijvoorbeeld een school in Brussel aan dat de samenwerking met de VGC zeer goed loopt, onder meer omdat men elkaar van tevoren al kende. De coördinator van de school was zelf wat teleurgesteld over de animo onder andere leerkrachten, maar kon dankzij de hulp van de VGC met lesgevers en het aanbod toch een succesvol project opzetten.

In het schooljaar 2019-2020 gaf 33% van de 21 projectleiders aan dat ze al met alle scholen een samenwerking hadden voorafgaand aan het project, 24% met sommige scholen en 43% met geen van de scholen. Voor deze projectleiders was een belangrijk resultaat van het project dat ze contact hebben gekregen met scholen in het secundair onderwijs en een samenwerking hebben opgezet. Het project heeft in sommige gemeenten juist ook een impuls gegeven aan de samenwerking. Zo vertelde een schoolleerkracht uit Berlaar dat hij de persoon van de gemeente wel kende, omdat het een dorpsgemeenschap is, maar dat er nog geen sprake was van een nauw contact. Juist dit project is heel positief geweest voor de samenwerking met de gemeente en is mede daardoor een succes geworden.

In projecten waar het moeizaam liep, gaven projectleiders aan dat met name de communicatie tussen school en gemeente voor verbetering vatbaar is. Een van de projectleiders gaf aan:

“Het is moeilijk om directies te betrekken in het project. Dat is belangrijk naar duurzaamheid van het project.”

Een andere projectleider gaf juist aan waarom een project in zijn ogen verbeterd was:

“Er is een stijging van deelnemers en de promotie via de scholen is beter, omdat de goede contactpersonen binnen de scholen gevonden zijn.”

In de focusgroep voor het onderwijs werd ook duidelijk dat niet op alle scholen het project goed bekend was bij de leerkrachten die op school ook actief zijn bijvoorbeeld met sport in de pauze.

Tot slot hebben sommige projecten geleid tot meer samenwerking tussen scholen onderling. In sommige projecten namen leerlingen van verschillende scholen deel aan hetzelfde aanbod of werd gebruik gemaakt van elkaars sportaccommodatie. In andere projecten stuitte dit juist op weerstand. Sommige scholen hadden daar bezwaar tegen. Tijdens een van de bezoeken hoorden we ook dat scholen nu samen met de gemeente nadenken over de (her)inrichting van de sportaccommodaties en het gebruik daarvan door scholen.

4.1.3 Rolverdeling in het organiseren van aanbod

In de meeste projecten is de sportdienst verantwoordelijk voor de coördinatie van het project. Sommige projecten hadden voor de uitvoerende projectcoördinatie een coördinator aangetrokken. Op de deelnemende scholen was een vast contactpersoon – meestal een enthousiaste LO-leerkracht, maar op sommige scholen ook iemand van het secretariaat die zorgde voor de communicatie en de promotie van het aanbod. De promotie van het aanbod en het blijvend onder de aandacht houden van leerlingen en collega's kost tijd. Een enthousiast contactpersoon op de scholen is een cruciale factor om het project te doen slagen. Als knelpunt is genoemd dat leerkrachten dit nu vrijwillig deden. Dit maakt het kwetsbaar en ook afhankelijk van één persoon. Een oplossing hiervoor is het beschikbaar stellen van middelen voor de tijdsinvestering. In Morsel wil men vanaf volgend schooljaar twee uur vergoeding geven voor de coördinatie op school. In sommige projecten was de LO-leerkracht de lesgever en in andere projecten werden lesgevers van de sportdienst of externe lesgevers ingezet.

4.1.4 Draagvlak bij scholen en betrokkenheid binnen scholen

Gedurende het project zijn inspanningen geleverd om het draagvlak binnen scholen te vergroten. Projectleiders hebben dit op verschillende manier gedaan door leerkrachten te informeren en/of door nauw overleg met directies. In het tweede projectjaar gaf bijvoorbeeld de projectleider van Tervuren-Overijse aan: een hoofddoel was om de gezichten achter de mails te kennen.

“Door het persoonlijk langsgaan van sportdienst en coördinator in de scholen en duidelijkheid te scheppen waarvoor het project naschoolse sport staat, bij leerkrachten en directie is er meer belangstelling gekomen.” (projectleider)

In het tweede projectjaar werden de scholen vaker fysiek bezocht om de communicatie tussen school en sportdienst te verbeteren. Er werd gezocht naar de juiste contactpersonen. Zo benoemde Kapelle-op-den-Bos specifiek bij naam welke personen een belangrijke rol spelen: o.a. 'nieuwe leerkracht LO die interesse toont om mee te werken aan het project (spilfiguur in promotie maken binnen de lessen LO)' en een 'gemotiveerde leerkracht LO die coördinator is van de leerlingenraad'. Ook de teaserdagen (zie hoofdstuk 3) en andere promotiemomenten werden ingezet om het draagvlak in de scholen en onder leerkrachten te vergroten, zoals in Brasschaat:

“Op de speelplaats stond een gigantische luchtstructuur waarop de jongeren zich tijdens de speeltijden konden uitleven. Tussen het ravotten door was er de mogelijkheid om te stemmen op hun favoriete activiteit.” (projectleider)

De coronacrisis heeft zoals eerder gezegd invloed gehad op het draagvlak. Factoren die daarbij een rol speelden zijn: geen contact of geen fysiek contact, personeelsswisselingen zowel op scholen als ook bij de sportdienst of coördinator van het project en prioriteit leggen bij het organiseren van onderwijs.

In de praktijk bleek dat in sommige projecten de directie wel het project ‘een warm hart toedroeg’ maar te weinig actief was om het draagvlak te vergroten. Als redenen daarvoor werden genoemd dat zij het zelf druk hadden, er andere prioriteiten waren, het project na schooltijd plaatsvond en ze niet actief inzetten op het vergroten van het draagvlak.

4.2 Het lerend netwerk

4.2.1 Betrokken partijen

Een van de criteria binnen de projectoproep was het opzetten van een lokaal lerend netwerk dat de samenwerking tussen de betrokken partners organiseert en opvolgt. In de oproep is benoemd dat een gemeentelijke sport- of vrijetijdsdienst als kerntaak een trekkende, coördinerende rol zou kunnen vervullen. Daarnaast was in de oproep geformuleerd dat naast de lokale partners, de FOLLO, de schoolsportconsulent van Sport Vlaanderen en/of een medewerker van MOEV ook deel uitmaken van het lerend netwerk. Deze laatste partijen konden volgens de oproep een coachende rol vervullen. Door hun kennis en expertise inzake schoolsport konden zij een meerwaarde zijn voor het versterken van de werking en ontwikkeling van het lerend netwerk.

Over de vier projectjaren heen zien we de volgende deelnemers aan het lerend netwerk:

- 🕒 Gemeente: sportdienst.
- 🕒 Gemeente: onderwijs, jeugd, welzijn.
- 🕒 Scholen: directeuren, LO-leerkrachten, sportcoördinator.
- 🕒 FOLLO.
- 🕒 MOEV.
- 🕒 Schoolsportconsulent van Sport Vlaanderen.
- 🕒 Lokale sportclubs/sportaanbieders (zeer beperkt).
- 🕒 Lokale sportraad.

In een enkel geval waren de volgende partijen betrokken:

- 🕒 Vrijetijdscoördinator.
- 🕒 Sociaal Huis.

- ③ Sportwerk Vlaanderen.
- ③ Buurtsport.
- ③ Hogeschool.
- ③ Integratie en inburgeringsorganisatie.
- ③ Lokale jeugdraad.
- ③ Huis van het Kind.
- ③ CAW.

De samenstelling van de lerende netwerken verschilde sterk per project en in de verschillende fasen van het project. Ook in het aantal personen in een lerend netwerk was er een groot verschil tussen projecten en gedurende het project. In sommige gevallen doet de gemeentelijke sportdienst het alleen met een afvaardiging van elke deelnemende school, soms aangevuld met een FOLLO, terwijl in andere projecten maar liefst 13 mensen deelnamen aan het lerend netwerk. In sommige projecten startte men breed, maar bleven in het laatste jaar alleen de sportdienst en de scholen over. In het laatste projectjaar is in negen van de 19 projecten het lerend netwerk niet opnieuw opgestart. De sportdienst had in die projecten rechtstreeks contact met de school voor het organiseren van het aanbod.

De meest betrokken partijen hadden de volgende rol(len) in het lerend netwerk:

- ③ Sportdienst van de gemeente: trekkende en coördinerende rol in het opzetten en onderhouden van het lokale lerend netwerk (zie voor meer informatie over de invulling van die rol 4.3).
- ③ Netwerk Lokaal Sportbeleid⁵ ondersteunde de projecten via procesbegeleiding en coaching van lokale en/of regionale netwerken. Het organiseerde onder meer intervisiemomenten en workshops. De projectmedewerker gaf tips aan de deelnemende projecten, de medewerkers van MOEV, de FOLLO's en de schoolsportconsulenten voor de verdere uitbouw van hun naschools sport- en beweegproject met aandacht voor de versterking van het lerend netwerk. Ook werden zeven projecten intensiever begeleid via plaatsbezoeken en aanwezigheid bij het lerend netwerk.
- ③ De schoolsportconsulenten van Sport Vlaanderen brachten hun expertise in, zorgden voor verbinding en het doorgeven van good practices in het lerend netwerk. Daarnaast worden ook de rol van subsidiegever en (administratieve) ondersteuner genoemd. Niet alle projectleiders noemen overigens Sport Vlaanderen als deelnemer van het lerend netwerk.
- ③ MOEV bracht in de netwerken hun expertise in over het ontwikkelen van een activiteitenaanbod en vernieuwde educatieve materialen. De mate waarin dit in de lerende netwerken tot uiting kwam verschilde sterk per project. Niet in alle lerende netwerken was duidelijk wat de rol van MOEV was of kon zijn.

⁵ Voorafgaand aan de start van de projecten heeft Netwerk Lokaal Sportbeleid binnen hun netwerk de subsidieoproep onder de aandacht gebracht via verschillende kanalen en ondersteuning geboden via workshops bij het schrijven van de lokale projectoproepen.

- ③ De FOLLO vervulde verschillende rollen in verschillende projecten. In sommige projecten was de FOLLO ook de contactpersoon voor het project op de school waar zij ook leerkracht zijn.⁶ Hij of zij speelde dan een rol in zowel de coördinatie van het aanbod op school als het aanbod voor de SNS pas. In andere projecten was de deelname van de FOLLO vooral van belang voor afstemming van het aanbod in de SNS pas. Hierin zat soms wel de valkuil dat in het begin te veel gedacht werd vanuit het bestaande SNS aanbod. In sommige projecten had de FOLLO een rol in het leggen van contacten met lesgevers en het verspreiden van promotiemateriaal. Door het bundelen van de krachten van de coördinator van het naschools sportproject en de FOLLO konden volgens sommige projectleiders meer leerlingen worden bereikt.
- ③ Sportwerk Vlaanderen ondersteunde sommige projecten bij het ontwikkelen van aanbod, het organiseren van teaserdagen. Sommige gemeenten zetten projectcoördinatoren in via Sportwerk Vlaanderen of lesgevers. Projectcoördinatoren maakten uiteraard deel uit van het lerend netwerk. Lesgevers in sommige projecten.
- ③ Vanuit scholen namen vooral leerkrachten LO deel die ook contactpersoon waren voor de school en de communicatie naar leerlingen en ouders en die de promotie en inschrijving voor hun rekening namen. In enkele projecten was de contactpersoon op school iemand van een ondersteunende dienst. Dan nam deze deel aan het netwerk. In enkele andere projecten nam ook de directie deel.
- ③ De deelnemers van andere diensten van de gemeenten hadden vooral een rol in het inbrengen van expertise met betrekking tot de doelgroep en het betrekken en bereiken van die doelgroep (jongeren in algemene zin en niet-sportactieve, kansarme en anderstalige jongeren in meer specifieke zin), verbinding leggen met onderwijs en jeugdwerking en vergroten van het draagvlak in de gemeente.

Het viel op dat in verschillende projecten de projectleiders niet wisten wie de FOLLO, MOEV of schoolsportconsulent was of dat niet duidelijk was welke rol zij hadden of konden hebben in het lerend netwerk. Maar ook merkten we dat in sommige scholen (en gemeenten) leerkrachten die op school betrokken zijn bij de schoolsport of andere bewegingsstimulerende projecten niet op de hoogte waren van het project naschoolse sport.

4.2.2 Ontwikkeling en ervaren meerwaarde

In de projectoprop was opgenomen dat een lerend netwerk tot doel had om vanuit een open leerperspectief een laagdrempelig, duurzaam en kwalitatief naschools sport- en beweegaanbod op maat van de lokale situatie te ontwikkelen, te promoten, uit te breiden en uiteindelijk structureel te verankeren.

In de praktijk bleek dat de sportdienst in de meeste projecten de coördinerende rol voor het opzetten van het lerend netwerk op zich heeft genomen. In enkele regio's bestond al een netwerk en is daarbij aangesloten. In

⁶ FOLLO's zijn leerkrachten LO die deeltijd gedetacheerd zijn en samenwerken met scholen en lokale besturen om een naschools sportaanbod uit te werken aansluitend op de schooluren. Meer bepaald in de vorm van Multimove en Sportsnack voor het basisonderwijs (kleuter en lager onderwijs) en de SNS-pas voor het secundair onderwijs.

sommige projecten kwam het lerend netwerk stroef op gang. Ook na enkele bijeenkomsten bleek de meerwaarde niet duidelijk bij de betrokken partijen en ook niet wat de (mogelijke) taken en verantwoordelijkheden binnen het netwerk waren. De betekenis van het lerende was niet voor iedereen duidelijk. Partijen als de onderwijsdienst, FOLLO, MOEV of schoolsportconsulent van Sport Vlaanderen hadden zoals hierboven genoemd vooral een adviserende rol. Enkele respondenten benoemden dat zij aanwezig waren bij het lerend netwerk, maar weinig inbrachten. In andere projecten waar de FOLLO al actiever betrokken was bij het naschools aanbod, vervulde hij/zij ook een actievere rol gedurende de projectperiode. De projectcoördinatoren hadden ook buiten de overleggen van het lerend netwerk intensief contact, met name met de scholen en de lesgevers.

Uit de resultaten van het eerste en tweede projectjaar gaven deelnemers aan het lerend netwerk aan door het project nieuwe partijen te leren kennen waar ze voorafgaand aan het project niet mee samenwerkten. Vooral de verbindingen tussen de scholen voor secundair onderwijs en de gemeentelijke diensten – en meer specifiek de sportdienst – werd als positief beoordeeld. In andere projecten werden organisaties als CAW, MOEV en ISB (nu Netwerk Lokaal Sportbeleid) genoemd en hebben de gemeentelijke diensten en de lokale sportaanbieders contact gekregen met de FOLLO. Maar ook in dat schooljaar was het niet duidelijk voor alle partijen wat de meerwaarde van het lerend netwerk was.

Het uitwisselen van kennis en ervaringen en het gezamenlijk werken aan doelstellingen rond sportparticipatie werd genoemd als belangrijke meerwaarde van het lerend netwerk.

“De doelstellingen van de verschillende partners vullen elkaar aan: sportpromotie en vrijetijdsparticipatie stimuleren bij kwetsbare doelgroepen.” (medewerker gemeente)

Tot slot wordt ook het creëren van draagvlak, ‘gedragen beleid’, genoemd als meerwaarde.

Uit de analyse van het Netwerk Lokaal Sportbeleid bleek dat de projecten die intensiever werden begeleid een duidelijke ontwikkeling lieten zien betreffende de relatie met de scholen. Ook stelde de projectmedewerker vast dat de lerende netwerken in het begin vooral werden georganiseerd in functie van de projectoproep omdat het moet. De focus werd daarna meer verlegd in functie van de opdracht en de inhoudelijke elementen van het project en kreeg het aspect duurzaamheid meer aandacht.

Ook de lerende netwerken kwamen tijdens coronatijd stil te liggen. Door de coronamaatregelen werd de betrokkenheid minder en zorgde online vergaderen bovendien voor meer afstand en minder binding. Na de versoepeling van de maatregelen is bij tien van de negentien projecten het lerend netwerk weer actief geworden en heeft overleg plaatsgevonden. In algemene zin stellen we vast dat er in het laatste schooljaar vooral nog lerende netwerken actief waren die bestonden uit de coördinator vanuit de gemeenten en contactpersonen van de scholen. Overigens is het zo dat het vooral leraren lichamelijke opvoeding waren die

vanuit de scholen deelnamen aan het lerend netwerk. Directeuren deden dat in mindere mate. Binnen enkele netwerken sloot een FOLLO, MOEV en/of Sport Vlaanderen aan. Uit een evaluatie van het Netwerk Lokaal Sportbeleid blijkt dat er grote verschillen bestonden tussen de betrokkenheid van deze partijen, van zeer betrokken tot vrijwel niet. Bovendien bleek dat in de projecten vaak niet bekend was bij wie men binnen deze organisaties terecht kon. De overleggen werden vooral gebruikt om ervaringen uit te wisselen en te praten over de praktische organisatie van het aanbod. In enkele gemeenten is specifiek benoemd dat er ook verbinding werd gelegd met andere projecten die zich richten op dezelfde doelgroep of een vergelijkbaar doel hebben, zoals de SNS-pas.

“Met de FOLLO waren er vele overlegmomenten. Instamove en SNS beogen namelijk hetzelfde doel, dus we bundelden met overtuiging onze krachten. Door beperkingen van de agenda, konden we maar één teasermoment tezamen doen.” (projectleider)

Bij enkele netwerken is het gelukt om lokale clubs te laten aansluiten. De projectleiders in die gemeenten benoemen dit als een belangrijke meerwaarde van het netwerk. Tot slot namen in een drietal lerende netwerken in het laatste jaar ook andere diensten van de gemeente deel (onderwijs, sociaal huis en jeugddienst). Enkele projectleiders benoemden dat een herkenbaar logo voor het project bijdroeg aan het creëren van draagvlak onder het lerend netwerk.

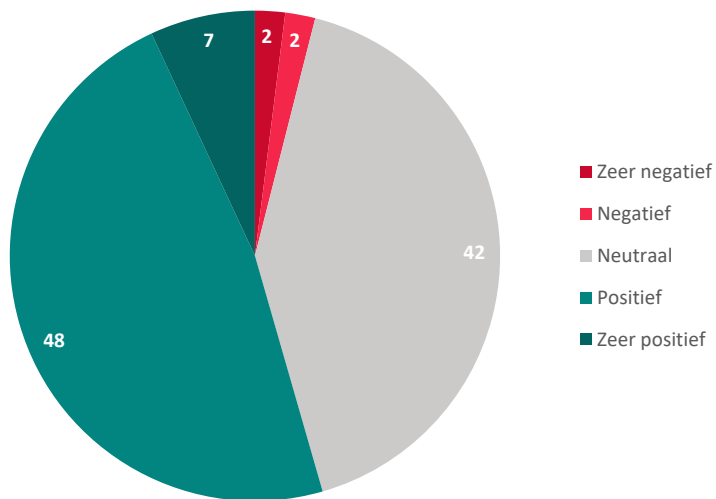
De lerende netwerken zijn in de eerste twee projectjaren ondersteund door het ISB (nu Netwerk Lokaal Sportbeleid). Resultaat van dat traject is een zelfscan formulier dat de gemeenten kunnen gebruiken om te scoren hoe sterk hun netwerk is. Het is niet bekend in welke mate deze tool door de projecten is gebruikt om hun netwerk in kaart te brengen.

In algemene zin lag in de lerende netwerken vooral de nadruk op elkaar leren kennen en praktische afstemming en invulling van het aanbod. Dit blijkt ook uit een analyse van de beschikbare verslagen van het lerend netwerk. Deze zijn zeer actiegericht en gericht op het realiseren van aanbod. Uit de rapportages en gesprekken leiden we af dat er in de meeste lerende netwerken beperkt aandacht is besteed aan de visie op het naschools aanbod. Vooral de samenwerking tussen de scholen en de (sportdienst) van de gemeenten werd als een positief resultaat genoemd in meerdere projecten. Hier kunnen ze ook baat bij hebben bij andere projecten.

Bijna iedere deelnemer aan het lerend netwerk heeft dankzij dit project nieuwe partijen leren kennen waar ze voorafgaand aan het project nog niet mee samenwerkten. Voor de meeste partijen gaat dat sowieso om organisaties als CAW, MOEV of ISB, maar er zijn door dit project juist ook verbindingen ontstaan tussen scholen en gemeentelijke diensten, en lokale sportaanbieders hebben contact gekregen met de FOLLO. In het tweede schooljaar gaf ruim de helft van de respondenten in een vragenlijst voor leden van het lerend netwerk aan de samenwerking als positief te zien. Een groot deel stond daar neutraal in, maar negatief was vrijwel

niemand. Er werd ook in het laatste jaar wel aangegeven dat het lerend netwerk van meerwaarde is. Een projectleider stelde dat hij graag wil blijven 'investeren in het lerend netwerk, zodat de lijnen kort zijn'.

Figuur 4.1. 'Hoe ervaart u de samenwerking in het lerend netwerk?' (digitale vragenlijst lerend netwerk, n=60)

4.2.3 Draagvlak binnen de gemeente

Bijna alle projectleiders benoemden in de verschillende rapporteringsdocumenten acties om het draagvlak binnen de gemeente te vergroten. Dit deden ze op verschillende manieren:

- ③ Informeren van andere gemeentelijke diensten.
- ③ Betrekken in lerend netwerk.
- ③ Advies vragen over bevraging leerlingen.
- ③ Advies vragen over kennis kansarme leerlingen.

Box 4.1 Voorbeelden breder draagvlak in gemeente

In Kapelle-op-den-Bos werden de schepenen van jeugd, sport en onderwijs zoveel mogelijk geïnformeerd over de voortgang van het project. Zo werd op het niveau van de bestuurders draagkracht gecreëerd voor het project. Het project is opgenomen in de meerjarenplanning van de gemeente tot 2025. Hierdoor wordt gewerkt aan de verduurzaming van het project.

In Wevelgem nemen verschillende diensten van de gemeente deel aan het lerend netwerk. De jeugdobbouwwerker van de jeugddienst geeft zijn kennis mee over de doelgroep en bevraagt de jongeren ter plaatse tijdens de lessen en de teaserdag over het sportaanbod. Een medewerker van Sociaal Huis deelt expertise op het vlak van jeugdwerking en kwetsbare groepen. Een medewerker van Huis van het kind deelt haar expertise op het vlak van jongeren en kinderen en contact met scholen. De resultaten van de leerlingenbevraging zijn ook voor deze diensten nuttig. Deelname van de verschillende diensten van de gemeente zorgt er niet alleen voor dat gebruik wordt gemaakt van de expertise van andere diensten maar ook dat het draagvlak binnen de gemeenten groter wordt.

In Mortsels werd het budget van het project opgenomen in de begroting van het Lokaal Bestuur. Hierdoor wordt ook op bestuurlijk niveau draagkracht zichtbaar. Het Lokaal Bestuur Mortsels spreekt de directies van scholen aan en geeft meer bekendheid aan het project.

Om meer draagvlak te creëren probeerden projecten veel te communiceren over het succes van het project zowel intern binnen de gemeente als extern. Onder meer Landen en Lokeren communiceerden over het project naar buiten toe. Ze publiceerden op de website, gebruikten social media, verspreiden flyers en adverteerden in de lokale pers.

Een aantal projecten schreef actief sportclubs aan voor meer draagvlak, bijvoorbeeld Brasschaat:

“De Brasschaatse sportclubs en verenigingen werden aangesproken of zij binnen hun clubwerking actieve jongeren hadden die workshops konden geven in Brasschaatse scholen. De respons was niet groot maar wel zeer effectief en kwalitatief. Zo werd er door leerlingen die ook school lopen in Brasschaat Rope-skippping en hip hop gegeven, zij zijn aangesloten bij een Brasschaatse sportvereniging.”
(projectleider)

Bij sommige projecten was vanaf het begin af aan al veel draagvlak aanwezig. De projectleider van Bocholt:

“Het college stond direct achter dit project. Dus moesten we niemand meer overtuigen.” (projectleider)

In Aalter zei de projectleider:

“Binnen de gemeente is er al altijd een groot draagvlak geweest om dit project kansen te geven. Het gemeentebestuur stelt dan ook zijn medewerkers en de subsidiemiddelen ter beschikking om het project alle kansen te bieden.” (projectleider)

Ook in Waregem zien ze resultaat:

“We merkten meer interesse voor het project van hogerhand. Zo probeerden de bevoegde schepenen van o.a. jeugd en sport aanwezig te zijn op vergaderingen van het lerend netwerk.” (projectleider)

In een aantal projecten is het draagvlak vergroot door verbinding te leggen met de SNS-pas. Een projectleider plaatst daar wel de kanttekening bij dat het verschil tussen het naschools aanbod in dit project en het aanbod dat via de SNS-pas wordt aangeboden daardoor voor derden niet duidelijk meer is.

Tegelijkertijd blijft het in sommige gemeenten moeilijk om het draagvlak te vinden. ‘Er is een zeer beperkte samenwerking in de gemeente. Het geheel wordt gecoördineerd en getrokken door de sportdienst. De samenwerking met de diensten jeugd en welzijn zijn herleid tot het minimum,’ zegt de projectleider van Brasschaat. In sommige gemeenten heeft de coronacrisis invloed op het draagvlak. Zo noemt Genk:

“Door de Coronacrisis is zo goed als het volledige eerste projectjaar geschrapt geweest. Dit heeft er natuurlijk ook voor gezorgd dat het creëren van een draagvlak binnen de stad moeilijker werd. De stad heeft momenteel belangrijkere punten op de agenda staan dan dit project.” (projectleider)

4.3 Taken en rollen projectcoördinator

De projectcoördinatoren hebben verschillende rollen te vervullen, zo concludeerden we na de eerste twee projectjaren. Afhankelijk van het type project onderscheidden we destijds twee rollen:

- ③ *Coördinerende procesbegeleiding:* enthousiasmeren van de betrokken partijen en investeren in het netwerk.
- ③ *Uitvoerende projectleiding:* zorgen dat het sportaanbod daadwerkelijk wordt georganiseerd, zoeken van lesgevers, accommodatie regelen, coördineren van de lessen, in sommige gevallen zelf opstellen van het aanbod en/of aanwezig zijn bij de lessen, regelt registratie en evaluatie.

In sommige projecten werden beide rollen vervuld door een persoon bij de lokale overheid. In andere projecten werd dit belegd bij twee personen: een projectleider bij de lokale overheid (sportdienst) die contactpersoon is voor Sport Vlaanderen en andere organisaties, en een projectcoördinator die zich bezighoudt met de uitvoerende projectleiding. In deze projecten is die persoon vaak specifiek aangesteld

conform de financiële mogelijkheden binnen het project. We merken op dat in veel projecten de coördinator in de loop van het project is veranderd. Dit heeft o.a. te maken met korte aanstelling voor een beperkt aantal uren. Deze personen veranderen van werk als er betere opportuniteiten zijn. In sommige projecten hebben sinds de start van het project al meerdere personen de rol van projectcoördinator vervuld. Dit heeft gevolgen voor continuïteit in zowel de procesbegeleiding als de uitvoerende projectleiding. De projectmedewerking van Netwerk Lokaal Sportbeleid stelde ook vast dat de verwachting van de rol van projectcoördinator niet altijd duidelijk was bij de start van het project. Hierdoor maar ook door – zoals hierboven genoemd – korte aanstellingen voor een beperkt aantal uur – deed de coördinator vooral uitvoerend werk en was er minder aandacht voor procesbegeleiding.

In het laatste projectjaar bleken de projectleiders voornamelijk de rol van coördinator op zich te nemen om het mogelijk te maken dat alles weer werd opgestart.

In 2020 vroegen we de projectcoördinatoren welke activiteiten zij uitvoeren. In de praktijk bleek dat het merendeel van de projectleiders zich bezighoudt met veel verschillende activiteiten en dat de verschillende rollen ook door elkaar lopen.

Tabel 4.2 'Welke activiteiten voer je als projectleider uit? (meerdere antwoorden mogelijk)' (digitale vragenlijst projectleiders, n=22)

Activiteiten	Aantal	%
Coördinatie van het project	19	86%
Organiseren en coördineren van het lerend netwerk	19	86%
Het zoeken van lesgevers	18	82%
Het verzorgen van registratie en evaluatie	17	77%
Het regelen van (sport)accommodaties	16	73%
Het opstellen van het aanbod	16	73%
Enthousiasmeren van betrokken partijen	15	68%
Het coördineren van de lessen/workshops	15	68%
Het uitvoeren van het aanbod	3	14%

De coördinatie van het project werd, samen met het organiseren en coördineren van het lerend netwerk, het meest genoemd als taak van een projectcoördinator. In het rapporteringsdocument van Landen gaf men aan hoe belangrijk deze taak is:

“Voor mij is de rol van coördinator cruciaal voor het slagen van het project, hij heeft overzicht op het ganse project kent de zwaktes en sterktes en speelt daar snel op in door de nauwe contacten met de verschillende partners. Uiteraard moet de coördinator de mogelijkheid geboden worden om voldoende tijd te besteden aan het project.” (projectleider)

In Mortsel ziet zo'n coördinerende rol er als volgt uit:

"Ik heb veel ingezet op een samenwerking met Sportwerk Vlaanderen aangezien zij de ideale partner zijn om lesgevers te voorzien voor soms niet alledaagse activiteiten en zij dit ook administratief met deze lesgevers afhandelen." (coördinator)

In die gemeente is ook een uitvoerend projectcoördinator van Sportwerk Vlaanderen ingehuurd. Deze coördinator gaf tijdens het bezoek aan dat voor het vinden van lokale lesgevers het van belang is dat de coördinator een goed sportnetwerk heeft in de gemeente.

Behalve het coördineren voerden veel projectleiders ook concrete acties uit als het zoeken van lesgevers en het opstellen van het aanbod. Ze organiseerden in sommige gevallen de promotiedagen/ teaserdagen op de scholen en faciliteerden de bevraging van leerlingen. Verder faciliteerden ze in veel gevallen bij promotie, door T-shirts, flyers/affiches aan te leveren of te helpen met social media. Vaak gaat het om het op weg helpen van het project, zoals in Schoten:

"Als coördinatoren hebben wij vooral ondersteund waar nodig (bijvoorbeeld in drie scholen de bevraging zelf georganiseerd de eerste keer)."

Andere projecten kozen er bewust voor om de school vanaf het begin veel eigen verantwoordelijkheid te geven, zoals in Westerlo:

'Hier zijn de leerkrachten L.O. actief mee aan de slag gegaan. Zij staan het dichtst bij de leerlingen en kennen hun verzuchtingen.'

In Maasmechelen was vanaf de start van het project de organisatie grotendeels in handen van de scholen zelf. De sportdienst regelde voornamelijk de financiële zaken en organiseerde de vergaderingen. Een essentieel voordeel was dat de sportdienst de deelnemende scholen al goed kende voorafgaand aan het project. Als er een vaste contactpersoon op school is, is dit meestal de leraar lichamelijke opvoeding (76%), verder is de contactpersoon soms een directeur (19%), of, incidenteel een andere leraar, ondersteunend personeel of de sportcoördinator. De projectcoördinator in Brasschaat stipt het belang van een dergelijk contactpersoon aan:

"We zijn als sportdienst in elke school actief op zoek gegaan naar 'de beste' contactpersoon binnen de school, met hem/haar hielden we zowel contact per mail als persoonlijk." (projectleider)

Die enthousiaste persoon binnen de school bleek voor vele projecten cruciaal. Ook in Leuven zei de projectleider dat hij investeert in 'maandelijks overleg met de drijvende kracht in de school'.

Aan de scholen is gevraagd welke taken deze contactpersoon heeft.

Tabel 4.3 'Wat zijn de taken van de contactpersonen in de school in het project naschoolse sport?' (meerdere antwoorden mogelijk)' (digitale vragenlijst scholen, n=21)

Activiteiten	Aantal	%
Contact onderhouden met projectleider gemeente	17	81%
Communicatie over het project aan leerlingen	17	81%
Promotie van aanbod en werven van leerlingen	17	81%
Communicatie over het project aan collega's	15	71%
Communicatie over het project aan ouders	13	62%
Organiseren inschrijving leerlingen	13	62%
Meedenken en/of opstellen naschools aanbod	12	57%
(Ondersteunen bij) uitvoering van het aanbod	11	52%
Leerlingenbevraging	9	43%

4.4 Financiering

De subsidies van het project gingen naar de gemeente en zijn voornamelijk ingezet voor het inhuren van een projectcoördinator voor de praktische coördinatie en inhuren van lesgevers. Ook de teaserdagen zijn uit het budget gefinancierd. De inzet van de contactpersonen – veelal de LO-leerkracht – op scholen werd niet gefinancierd.

In de focusgroep en tijdens de bezoeken is als knelpunt benoemd dat er geen financiering mogelijk was voor de school. Het coördineren en de promotie van het aanbod op school kostte de leerkrachten veel tijd die niet gecompenseerd werd. Hierdoor was de betrokkenheid van de school in sommige projecten vooral afhankelijk van het enthousiasme van deze contactpersoon.

“Grootste knelpunt zit hem in de insteek. Er hadden middelen vrij moeten komen om de LO leerkracht tijd en ruimte te geven om aan het project te spenderen. Nu was alles afhankelijk van enthousiasme van betreffende leerkracht.”

Enkele projecten gaan volgend schooljaar over tot het beschikbaar stellen van budget voor enkele uren coördinatie.

4.5 Aandachtspunten voor verduurzaming rond organisatorische context

- ❶ Cruciale succesfactor is een goed contact tussen gemeentelijke dienst en een enthousiast contactpersoon binnen de school.

- ③ Daarnaast is het essentieel om het draagvlak binnen de school te vergroten. Dit betekent dat de directie, het ganse schoolteam (leerkrachten, begeleiders en ondersteuners) maar ook leerlingen en ouders het project ondersteunen en promoten.
- ③ Afstemming met het aanbod SNS-pas is aan te raden. Verkennen of de activiteiten en spelen die nu in het naschools aanbod zijn uitgetest ook binnen SNS-aanbod kunnen worden opgenomen.
- ③ Mogelijkheden tot financiering van het inzetten van lesgevers voor de meer innovatieve beweegactiviteiten waar de LO-leerkrachten of lesgevers van de sportdienst niet genoeg kennis van hebben.
- ③ Het lerend netwerk kan aangemoedigd worden om meer te doen aan visievorming en verduurzaming, bijvoorbeeld door daar handvatten voor te krijgen vanuit Netwerk Lokaal Sportbeleid, MOEV of Sport Vlaanderen.
- ③ Veel komt terecht bij de projectcoördinator vanuit de gemeente, zowel in de coördinatie van partijen als uitvoering van het sportaanbod. Dit is kwetsbaar, want er is ook sprake van verloop van projectcoördinatoren. Binnen het lerend netwerk kunnen juist MOEV, de FOLLO en/of Sport Vlaanderen de lokale partijen hierbij ondersteunen.
- ③ Voor urban sports is specifiek materiaal nodig dat duur is. De gemeente kan een coördinerende rol spelen in de aanschaf van het materiaal en het beschikbaar stellen voor scholen. Een andere mogelijkheid is het opnemen van het materiaal in het aanbod van de uitleendienst van Sport Vlaanderen. Met betrekking tot legevers voor urban sports geldt een vergelijkbaar aandachtspunt.
- ③ Contact en goede verbinding tussen sportdienst en scholen behouden. De contacten die met de lokale partners zijn opgebouwd onderhouden.

5 Maatschappelijke context

Maatschappelijke en geografische context

- ⦿ Hoe groot is en wat zijn kenmerken van de leerlingenpopulatie? Hoe wordt hier op afgestemd?
- ⦿ In wat voor soort omgeving (mate van stedelijkheid, centrum of periferie, ...) is de school gesitueerd? Hoe wordt hier rekening mee gehouden?
- ⦿ Om welk type onderwijs(koepel) gaat het? Wat betekent dit voor het naschool sportaanbod?
- ⦿ Welk regulier sportaanbod is beschikbaar in de omgeving van de school en hoe wordt het naschools aanbod hier op afgestemd?

5.1 Verschillen tussen scholen en leerlingen

In dit hoofdstuk gaan we in op de specifieke context van de scholen en projecten. Kenmerken als grootte van de school, type onderwijs, mate van stedelijkheid, leerlingenpopulatie blijken namelijk van invloed op de manier waarop naschools sportaanbod georganiseerd wordt.

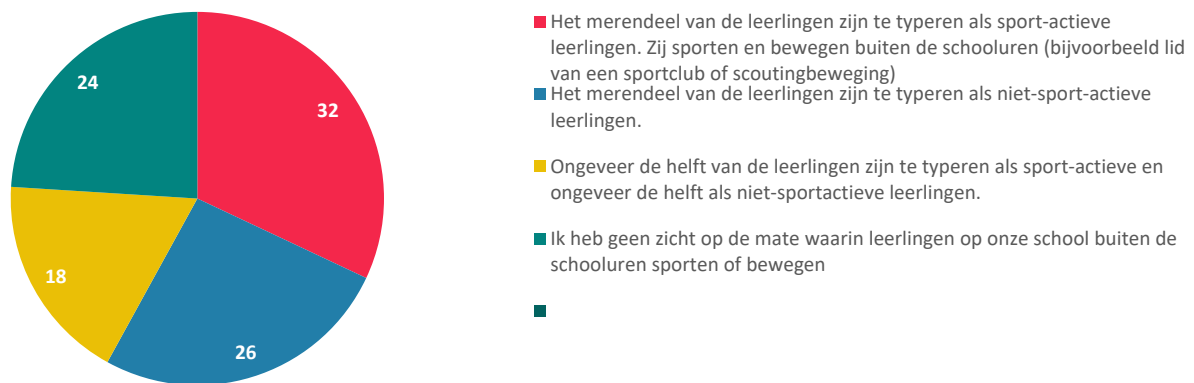
Visie op sport en bewegen

Een van de kenmerken is in hoeverre een school zelf wel of geen aandacht heeft voor sport en bewegen in de pedagogische visie. Dit bleek bij een grote meerderheid van de scholen wel het geval te zijn. Bovendien gaf 83 procent van de scholen die reageerden aan ook mee te doen aan andere projecten om het sporten en bewegen van leerlingen te stimuleren. Het project sluit aan bij deze visie. Het geeft voor een gemeente dus aan dat deze scholen al enige ervaring hebben met sport- en bewegingsprojecten.

Mate waarin leerlingen sporten en bewegen

Er bestaan grote verschillen tussen de scholen wat betreft sport-actieve leerlingen. Bijna een kwart typeerde het merendeel van de leerlingen als niet-sportactief, 32 procent als sport-actief en ongeveer 14 procent schat in dat dit gelijk verdeeld is. Verschillen tussen scholen zijn groot. Dit is van belang voor de organisatie van het naschoolse sportaanbod. In eerdere hoofdstukken werd al duidelijk dat de doelgroep van niet-sportactieve leerlingen vaak niet goed genoeg gekend is. Projecten hebben hun motivaties en behoeften niet altijd goed in beeld. Juist op scholen waar het merendeel getypeerd wordt als niet-sportactief, is het van belang om als school en project (en binnen het lerend netwerk) specifieke aandacht te besteden aan deze doelgroep. Op welke manier kun je deze leerlingen het beste bevragen?

Figuur 5.1 'In welke mate sporten of bewegen de leerlingen op uw school buiten de schooluren?' (digitale vragenlijst scholen, n=34)

De scholen gingen in op de redenen waarom de niet-sportieve leerlingen niet sporten. Voornaamste redenen bleken dat het gezin of thuisomgeving niet 'sport minded' is of dat leerlingen andere hobby's hebben.

Tabel 5.1 'Om welke redenen sporten of bewegen leerlingen op uw school niet buiten de schooluren (meerdere antwoorden mogelijk)?' (digitale vragenlijst scholen, n=33)

Activiteiten	Aantal	%
Gezinnen/thuisomgeving van de leerlingen zijn niet sportminded	16	48%
Leerlingen hebben andere hobby's (muziek, kunst, etc.)	15	45%
Leerlingen hebben geen tijd om te sport en bewegen (huiswerk, andere verplichtingen en/of reistijd naar school)	11	33%
Om financiële redenen (sporten en/of lidmaatschap van een club is te duur)	10	30%
Leerlingen vinden sporten/bewegen niet leuk	8	24%
Geen zicht op	6	18%
Anders	4	12%

Geografische context scholen

57% van de scholen vervult een bovenlokale functie. Daarmee bedoelen we dat een relatief groot deel van de leerlingen niet in de buurt van de school woont en afhankelijk is van het regionaal openbaar vervoer om naar huis te gaan.

Dat de maatschappelijke en geografische context invloed heeft op de invulling van de projecten werd door verschillende partijen benadrukt, zoals door een projectleider in een grootstedse omgeving:

"Tijdens het eerste lerende netwerk (en het enige) in het schooljaar 2019 - 2020 viel op dat gezien de geografische spreiding van de scholen, de verschillende contexten waarin scholen werken, de

verschillende leerlingenpopulaties, ... het meer opportuun was de scholen individueel te begeleiden. Scholen werden individueel gecontacteerd om ze te ondersteunen.”

Een school in een grootstedelijke omgeving vertelde hoe dat in de praktijk uitpakt:

“We zitten op de grens van Anderlecht en Molenbeek en hebben te maken met leerlingen die maar weinig kansen krijgen. Ze zijn veel minder vaak bij een sportvereniging aangesloten. Een van de dingen die we doen is dat we daarom extra inzetten op het contacteren van de ouders. Hen meekrijgen is het belangrijkste.”

Een andere school stelde dat de lage sociaaleconomische status van de leerlingen ervoor zorgt dat het belangrijk is om de kostprijs van het aanbod te minimaliseren en dit gratis aan de leerlingen aan te bieden. Tegelijkertijd zeiden enkele andere scholen dat ze eigenlijk helemaal geen rekening houden met het type leerlingenpopulatie.

Reeds aanwezig naschools sportaanbod

Er is verschil tussen de mate waarin op scholen al naschools sportaanbod is. Op sommige scholen wordt al naschools gesport. Dit is echter veelal aanbod dat meer gericht is op competitie en aanleren van sporten. Daarnaast is er verschil tussen de mate waarin op school aan sport over de middag (of pauze sport) wordt gedaan. Het naschools aanbod moet een aanvulling zijn op het bestaand aanbod. Ook dit is weer maatwerk en verschilt dus per school. Zo is bijvoorbeeld in de gemeente Morsel op een school reeds een goed naschools sportaanbod en had het project op die school vooral het doel om dit aanbod ook aan te vullen met aanbod voor niet-sportactieve leerlingen. Op een andere school in de gemeente was nog geen aanbod. Het doel op die school was om aanbod te realiseren.

Maatwerk is belangrijk

Kortom, maatwerk per school is van groot belang. Ook in de focusgroepen en de bezoeken werd benoemd dat maatwerk belangrijk is. Anderzijds zien we wel dat er bij meerdere projecten werd ingezet binnen een gemeente op hetzelfde aanbod voor alle scholen (vooral ook uit praktische overwegingen met betrekking tot materiaal en lesgevers). Uit de algehele analyse kwamen de volgende factoren naar voor in de maatschappelijke context van de school die van belang zijn voor het inrichten van het aanbod:

- ③ Platteland versus grootstedelijk in relatie tot regionale functie school.
- ③ Mate waarin leerlingen sport minded zijn.
- ③ Type onderwijs (TSO of ASO).
- ③ Verhouding meisjes/jongens.
- ③ Specifieke doelgroepen (OKAN/BUSO).

Zoals de projectleider in Tervuren-Overijse stelt:

“Zowel een troef als een moeilijkheid is de aandacht verdelen over drie gemeentes. Er wordt getracht een lijn door te trekken doorheen de verschillende projecten, onder meer dezelfde sporten die worden aangeboden, in de mate van het mogelijke dezelfde lesgevers, dezelfde manier van communiceren, enz. Toch hebben deze drie gemeentes ook hun eigen maatwerk nodig, zo zijn niet in elke gemeente dezelfde organisaties op gemeentelijk vlak of op niveau school, de infrastructuren verschillen of de hoeveelheid lessen lopen niet gelijk.”

5.2 Aandachtspunten voor verduurzaming rond maatschappelijke context

- ③ Maatwerk bij het inrichten van het aanbod is belangrijk. Per school kunnen de behoeften en de praktische mogelijkheden voor het aanbod verschillen. Verschillende leerlingenpopulaties kunnen een verschillende aanpak nodig hebben.
- ③ Voor scholen met veel leerlingen uit gezinnen met lagere inkomens, zijn lage kosten of tegemoetkoming in de kosten van belang.
- ③ Help de lokale partijen in het lerend netwerk met kennis en tools om maatwerk te kunnen toepassen, bijvoorbeeld als het gaat om kennis over niet-sportactieve leerlingen, specifieke doelgroepen of de geografische context. Door het delen van voorbeelden en expertise kunnen landelijke organisaties de lokale projecten en scholen bijstaan.

6 Efficiency en effectiviteit: hefboomen en hinderpalen

Efficiency en effectiviteit

- ⦿ Wat is het bereik van het project? Hoeveel deelnemers/ leerlingen doen mee?
- ⦿ In hoeverre worden leerlingen bereikt die niet aan sport doen/ onvoldoende bewegen?
- ⦿ In hoeverre is er aandacht voor doelgroepen die extra aandacht behoeven? En worden die ook bereikt? (meisjes, niet-sporters)
- ⦿ Zijn afspraken gemaakt over de inzet van middelen (menskracht, financiën)?
- ⦿ Zijn de middelen die worden ingezet in verhouding tot de doelen en de resultaten?
- ⦿ Zijn de verantwoordelijkheden en rolverdelingen duidelijk en effectief?

Analyse proces: modellen, hefboomen en hinderpalen

- ⦿ Hoe komen samenwerkingsverbanden tot stand tussen de betrokken organisaties?
- ⦿ Welke succes- en knelpunten c.q. hefboomen en hinderpalen kunnen we in het project onderscheiden?
- ⦿ Welke lessen kunnen we daaruit leren?
- ⦿ Worden leerlingen ook betrokken bij de opzet en organisatie van het project?
- ⦿ Kunnen er logische conclusies getrokken worden uit de doel-middelen-ketens?
- ⦿ Oftewel: doen we het goede en doen we dat goed genoeg?
- ⦿ Welke typologie van projecten en bijbehorende organisatiemodellen kunnen we onderscheiden op basis van deze analyse?
- ⦿ Wat zijn de hefboomen en hinderpalen per model, welke resultaten kunnen we verwachten, en welke organisaties zijn hierbij in welke rol betrokken?

6.1 Bereikte leerlingen

Aantal bereikte leerlingen

Zoals eerder aangegeven, werden vanaf het tweede projectjaar de kwantitatieve doelstellingen minder strikt gehanteerd. Wel werd in de rapporteringsdocumenten gevraagd naar het aantal deelnemers dat heeft meegedaan aan het project. Dat betekende dat het voor het eerste jaar nog inzichtelijk was dat in totaal 901 leerlingen minstens 10 keer deelnamen aan naschools sportaanbod. Vanaf het tweede jaar werd het totaal aantal deelnemers aan alle lessen en het aantal unieke deelnemers bijgehouden.

In 2019-2020 ging het in totaal om 3.159 unieke deelnemers. In 2022 ging het om 3.350 unieke deelnemers. In onderstaande tabel is een vergelijking gemaakt tussen deze twee jaren, omdat deze jaren het beste te vergelijken zijn.

Tabel 6.1 Vergelijking tussen 2019-2020 en 2021-2022 in deelnemers, projecten en scholen.

	2019-2020	2021-2022
Unieke deelnemers	3.159	3.350
Aantal projecten	31	19
Aantal scholen	97	42

Het aantal projecten en deelnemende scholen is weliswaar minder geweest in het laatste jaar, maar het aantal unieke deelnemers is redelijk gelijk gebleven. Net als in 2019-2020 bestonden er ook in 2021-2022 grote verschillen tussen het aantal deelnemers per project. In het tweede projectjaar waren er projecten die niks organiseerden (drie projecten), projecten met minder dan 30 deelnemers (vijf projecten), maar ook projecten met meer dan 100 deelnemers (acht projecten). Daarvan waren er drie projecten met meer dan 250 deelnemers en één met zelfs meer dan 800 deelnemers. In 2021-2022 hadden vier projecten geen deelnemers, omdat er niks georganiseerd werd. Vier projecten hadden minder dan 30 deelnemers, maar er waren meer uitschieters naar boven. Zo waren er projecten met ruim 400 deelnemers, 600 deelnemers (twee projecten) en 800 deelnemers. Het gemiddeld aantal unieke deelnemers bij projecten die iets organiseerden kwam in 2019-2020 neer op 113 deelnemers. In 2021-2022 waren dat 223 deelnemers.

De projecten met een groot aantal deelnemers zijn mogelijk te verklaren door de teaserdagen. Teaserdagen waren een eenmalige activiteit voor alle leerlingen of een grote groep leerlingen in de eerste graad. Deze leerlingen namen vervolgens niet allemaal deel aan het naschools aanbod. Op basis van de beschikbare cijfers kunnen we geen inzicht geven in hoeveel leerlingen dan naar het naschools aanbod doorstromen.

Bereik niet-sportactieve leerlingen

Er was geen eenduidig antwoord op het bereiken van de niet-sportactieve leerlingen en meerdere projecten gaven ook aan dat het ondanks verwoede pogingen moeilijk gerealiseerd werd. Het ene project hoopte resultaat te boeken met spectaculaire sporten, terwijl een andere project juist ging voor eenvoud.

Doorslaggevend was wel het betrekken van leerlingen bij de totstandkoming van het aanbod. Persoonlijke gesprekken met leerlingen over het aanbod droegen bij aan succes. Tegelijkertijd gaven meerdere projecten aan dat hier vanwege tijdgebrek geen ruimte voor was geweest.

‘We gingen regelmatig – vlak voor de les – met de lesgever en één of meerdere leerkrachten de speelplaats op en spraken de leerlingen persoonlijk aan voordat ze naar huis gingen. Zo hebben we toch meerdere leerlingen over de streep kunnen trekken.’

Ook bij bezoeken zagen we dat een groot deel van de leerlingen ook buiten het naschools aanbod sport, maar niet alle leerlingen. Sommige kozen bewust voor het naschools aanbod omdat het iedere keer iets anders was en ze niet echt één sport wilden doen en zich daarop vastleggen. Andere kozen om mee te doen omdat vrienden van school ook meededen en/of als alternatief voor de studie.

6.2 Laagdrempelig, kwalitatief goed en duurzaam aanbod en samenwerking

Het doel van het project was om laagdrempelig, kwalitatief goed en duurzaam naschools sportaanbod te realiseren en samenwerking tussen de gemeente en lokale partners te realiseren.

Laagdrempelig aanbod

Op basis van de ervaringen in de projecten en de resultaten kunnen we de volgende kenmerken voor laagdrempelig aanbod formuleren:

- ③ Bewegen en plezier staan voorop.
- ③ Geen nadruk op sporten of leren.
- ③ Beweegactiviteiten in combinatie met sporten.
- ③ Op school of in de buurt van school.
- ③ Geen lang commitment (losse lessen/workshops of beperkte lessenreeks).
- ③ Vrije inloop.
- ③ Kleine bijdrage (1 of 2 euro).
- ③ Lesgevers met competenties enthousiasmeren, niet gericht op aanleren van een sport maar met plezier laten bewegen.

Een belangrijk bijkomend effect van het project is dat men anders is gaan kijken naar het belang van recreatieve sport en het sporten en bewegen buiten clubverband. Een ander neveneffect is dat men is gaan nadenken hoe de (her)inrichting van openbare ruimte, het schoolplein en/of de omgeving van sportaccommodaties kan bijdragen tot het stimuleren van bewegen. Daarbij aansluiten in het naschools sportaanbod zorgt ervoor dat het aanbod niet alleen laagdrempelig is, maar dat de leerlingen ook buiten het aanbod gaan bewegen. Een mooi voorbeeld hiervan is de koppeling tussen skateboarden in het naschools aanbod en een les op het nieuw skatepark.

Er zijn geen duidelijke afspraken gemaakt over wat kwalitatief goed aanbod is. Er is niet omschreven waar het aanbod aan moet voldoen om kwalitatief goed te zijn. Gaat het hierbij om vereiste competenties van lesgevers of om eisen aan de accommodatie waar de activiteiten plaatsvinden? Dit is niet duidelijk gedefinieerd. Het is daarom niet mogelijk om hier uitspraken over de te doen. We kunnen slechts concluderen dat er een enorme variatie in het aanbod en lesgevers was. De voorwaarde was gesteld dat lesgevers een e-learning module moesten doorlopen. Zoals eerder vermeld, werd de meerwaarde hiervan niet door alle projecten en lesgevers gezien. Een competente lesgever is een belangrijke factor in het succes van een project. Uit de resultaten leiden we af dat een belangrijke competentie is dat deze lesgever gericht is op het laten beleven van plezier en minder op het aanleren van vaardigheden.

Duurzaam aanbod

Van de totaal 31 projecten die meegedaan hebben, hadden aan het eind van het schooljaar 2021-2022 veertien projecten de intentie om door te gaan, vier daarvan hadden al concrete plannen. Bij drie projecten is het nog niet duidelijk of zij verder gaan.

Bij de projecten die doorgaan besloten minstens zes projecten om het naschoolse aanbod in te wisselen voor aanbod tijdens de schooluren. 'We hebben wel voor ogen dat het tijdens schooltijd plaatsvindt. Een drietal reeksen met zes achtereenvolgende lessen tijdens de pauze,' stelt een project. Een ander zegt: 'We stappen af van reeksen, maar organiseren losse workshops. Deze vinden plaats in de middagpauze.' De middagpauze blijkt een belangrijke voorwaarde om het project voort te kunnen zetten.

Daarnaast stelden meerdere projecten dat ze voor de verduurzaming afhankelijk zijn van een grotere betrokkenheid van de scholen. De school moet de gedeelde verantwoordelijkheid dragen. 'Het initiatief moet ook vanuit scholen komen om het draagvlak te vergroten,' zegt een projectleider. Een ander zegt: 'Wat nodig is, is een coördinator vanuit de school die betrokken is en verbindingen intern en extern legt.'

Naast een sterkere samenwerking met de scholen verlangen de projecten ook meer gebruik te maken van de andere partijen uit de gemeente. 'Er zal een sterker netwerk en overlegstructuur gerealiseerd moeten worden,' vindt een projectleider om kans van slagen te hebben. Ook een ander wil 'meer gebruik maken van bestaande infrastructuur in de gemeente'. Ook zijn er specifieke organisaties waar meer gebruik van gemaakt kan worden. Zo wil een projectleider 'betere samenwerking met OCMW omdat zij kennis hebben van (kwetsbare) doelgroepen'. In een andere gemeente werkt men nauwer samen met het Huis van het kind om meer inzicht te hebben in de doelgroep niet-sportactieve leerlingen en onderzoekt men de mogelijkheid om het laagdrempelig aanbod op een school deels ook open te stellen voor jongeren die geen leerling zijn van de school en niet bij een sportclub gericht op competitie willen sporten.

Tot slot geven twee projecten aan nog meer in te zetten op de betrokkenheid van leerlingen. 'Meer besef dat betrokkenheid van leerlingen belangrijk is,' zegt een projectleider, 'hun inbreng is noodzakelijk voor kans van slagen.'

6.3 Hefbomen en hinderpalen

Gedurende de hele onderzoeksperiode hebben we ten aanzien van de verschillende thema's hefbomen en hinderpalen gezien. Deze zijn ook al in eerdere hoofdstukken aan de orde gekomen. In tabel 6.2 geven we een overzicht van de hefbomen en hinderpalen. Vervolgens lichten we die verder toe.

Tabel 6.2 Overzicht van hefboomen en hinderpalen per thema

Categorie	Hefboom	Hinderpalen
Doel en visie	☉ Scholen hebben een visie op sport en bewegen ☉ Breed draagvlak binnen de school, ook op directieniveau ☉ Lokale overheid heeft visie op recreatief bewegen. ☉ Scholen en/of lokale overheid denken na over bewegingsstimulerende inrichting ruimte.	☉ Geen eenduidige visie op project bij alle partners ☉ Focus op uitvoeren van aanbod en behalen aantal deelnemers (door kwantitatieve doelstelling) ☉ Onduidelijkheid bij scholen over inhoud project ☉ Geen goed zicht op motieven niet-sportactieve leerlingen
Aanpak en methodiek	☉ Kick-off van het project organiseren ☉ Teaserdagen ☉ Nadruk op bewegen, plezier en beleving i.p.v. op sporten en leren, anders dan aanbod les L.O. ☉ Laagdrempelig aanbod zonder inschrijving vooraf ☉ Inspiraak leerlingen ☉ Ambassadeurs onder leerkrachten en leerlingen ☉ Inzet van social media voor promotie ☉ Naam en logo voor project	☉ Nadruk op aanbod en aantal leerlingen (kwantitatieve doelstelling) ☉ Aanbod dat past voor specifieke doelgroepen is niet mogelijk binnen de gestelde regels door Sport Vlaanderen ☉ Geen budget voor specifiek materiaal voor innoverende sport en beweegactiviteiten ☉ Locatie school is een drempel voor sommige leerlingen ☉ Geen specifieke accommodaties beschikbaar ☉ Ouders onvoldoende betrokken
Organisatorische context	☉ Betrokkenheid en enthousiasme school (school is essentiële partner) ☉ Betrokken en enthousiaste leerkrachten en lesgevers ☉ Maatwerk van naschools sportaanbod per school (inspelen op context) ☉ Draagvlak creëren in gemeente en op school ☉ Expertise inbrengen in de school vanuit ondersteunende organisaties	☉ Subsidiegelden niet voor aanschaf materialen of huur accommodatie ☉ Geen vergoeding voor betrokkenheid scholen ☉ Moeite met het vinden van lesgevers ☉ Doorlooptijd binnen een schooljaar is kort ☉ Te weinig tijd en aandacht voor opbouwen en uitbreiden van het lokaal lerend netwerk
Maatschappelijke en geografische context	☉ Kleine scholen, korte lijnen ☉ Scholen die meerwaarde van het project zien ☉ (Bestaande) relatie tussen overheid en scholen	☉ Moeilijk om leerlingen uit kansarme gezinnen te bereiken ☉ Op grotere scholen kost het creëren van draagvlak meer tijd.

6.3.1 Doel en visie

Hefbomen

- ③ Als scholen ook een **duidelijke visie hadden** op het belang van sport en bewegen voor leerlingen, dan had dit een positief effect op het verloop van het project. Scholen wisten waar ze voor hadden ingetekend en pasten het project in.
- ③ Breed **draagvlak binnen de school**, ook op het niveau van de directie, zorgde ervoor dat het naschools aanbod beter liep. Als het project alleen gedragen werd door een enthousiaste leerkracht werd dit als kwetsbaar benoemd omdat het dan te afhankelijk is van een persoon. Als deze persoon wegvalt, valt ook het draagvlak weg.
- ③ Sommige projecten hebben er toe geleid dat de lokale overheid ook een **visie** heeft ontwikkeld op **recreatief bewegen** waar tot nu toe vooral de nadruk lag op competitief sporten. Een dergelijke visie zorgt er voor dat er wordt nagedacht over het **meer bewegingsgericht inrichten** van zowel de openbare ruimte als schoolpleinen. Hier kan dan in het naschools aanbod op worden aangesloten.

Hinderpalen

- ③ In de projectplannen was **geen eenduidige visie** en doel van het project beschreven. De visie was meestal wel aanwezig in de hoofden van de betrokken partners maar niet geëxpliciteerd. In het lerend netwerk werd vooral aandacht besteed aan het praktisch organiseren van aanbod. Er werd beperkt stil gestaan bij wat de visie is op sporten en bewegen en welke doelen lokaal bereikt dienden te worden. Dit kwam deels ook voort uit de kwantitatieve doelstelling uit de projectvoorwaarden. Maar ook nadat deze doelstelling door de Vlaamse overheid was losgelaten, werd na het opheffen van de coronamaatregelen in de meeste projecten beperkt aandacht besteed aan de visie en de doelen en lag de focus op het realiseren van aanbod. Wel met de visie in het achterhoofd om niet-sportactieve leerlingen te bereiken. De vraag is hoe duidelijk die visie was voor alle betrokken partijen in het project.
- ③ **Focus op uitvoeren van aanbod en behalen van aantal deelnemers.** De sterke nadruk op de 5%-doelstelling in het eerste projectjaar had invloed op de keuzen die binnen projecten werden gemaakt in het eerste schooljaar met betrekking tot de beoogde doelen en doelgroep. Hoewel er wel aandacht was voor niet-sportactieve leerlingen of specifieke kwetsbare groepen (bijv. BUSO-leerlingen), lag de nadruk van veel projecten op het 'snel' creëren van aanbod. Men wilde de doelstelling van 5% halen en koos er daarom voor om grote groepen leerlingen aan te spreken – veelal de al sportactieve leerlingen. Vanwege de onduidelijkheid rondom de doelstelling gingen sommige projecten ervan uit dat ze de doelstelling niet zouden halen en hielden ze er vooraf al rekening mee dat ze maar een deel van het aangevraagde geld zouden krijgen. Na het loslaten van de kwantitatieve doelstelling door Sport Vlaanderen zijn de projecten meer gaan experimenteren en meer gaan nadenken over hoe de niet-sportactieve leerlingen te bereiken.
- ③ **De inhoud van het project was bij sommige scholen niet altijd duidelijk.** Sommige scholen wisten achteraf niet goed waarvoor ze hadden ingetekend. Het doel van het project en de gewenste inspanning was niet duidelijk. De inschrijving voor de projectoproep was kort en aan het eind van het schooljaar.

Sommige projecten hadden daarom geen tijd gehad om goed te investeren in de communicatie naar scholen over het doel en de inhoud van het project. Pas na toekenning van het project in het begin van het schooljaar realiseerden de scholen zich wat het doel was en ook dat de middelen naar de gemeenten gingen en niet naar de scholen. Sommige scholen haakten daarom ook af. Bij andere scholen verliep het verkrijgen van medewerking daarom moeizaam.

- ③ Meerdere projecten gaven aan **geen goed inzicht op de motieven van niet-actieve leerlingen** te hebben. Deze motieven hebben niet altijd te maken met sporten en bewegen. Buiten het kennen van het aanbod en het leuk vinden, hebben ze ook andere motieven om wel of niet naar het naschools aanbod te komen.

6.3.2 Aanpak en methodiek

Hefbomen

- ③ Een **startmoment of kick-off** of een **teaserdag** ter promotie bevorderde de deelname aan het project. Als daarbij ook de lesgevers aanwezig waren, werkte dat bevorderend. De man of vrouw die de les gaf, was een belangrijke factor. Om niet-sportactieve leerlingen te betrekken moet er **meer nadruk liggen op plezier en sportbeleving en minder op leren**, d.i. **laagdrempelig aanbod** dat anders is dan de lessen LO en reeds bestaand naschools aanbod gericht op sporten. Dit vraagt specifieke competenties van de lesgevers. Ook **het loslaten van inschrijving** vooraf en de mogelijkheid om losse lessen te volgen werkte stimulerend.
- ③ **Inspraak van leerlingen via** bijvoorbeeld focusgroepen of andere creatieve vormen kan tot een kwalitatiever resultaat leiden dan digitale vragenlijsten. Vaak kwamen leerlingen in digitale vragenlijsten niet verder dan bekende, klassieke sporten. Ook de deelnemende leerlingen laten meebeslissen over de (verdere) invulling van het aanbod, werkte bevorderend.
- ③ De inzet van leerkrachten en leerlingen als **ambassadeurs** kost tijd maar werkt wel om meer leerlingen naar het aanbod te krijgen.
- ③ De **inzet van social media** voor de promotie van het aanbod sluit aan bij de doelgroep. Leerlingen die deelnemen aan het naschools aanbod actief inzetten in de promotie op social media kan de deelname van andere leerlingen aan het aanbod bevorderen. Sommige projecten experimenteerden hiermee.
- ③ Een project kan meer status en bekendheid krijgen door het een **aparte naam** te geven met **eigen logo** en een deel van de verantwoordelijkheid in handen te leggen van een enthousiaste groep leerlingen.

Hinderpalen

- ③ Door de **nadruk op de kwantitatieve doelstellingen** stapten sommige projecten snel over op het creëren van aanbod en werd er minder tijd (en aandacht) besteed aan het proces om het project goed onder de aandacht te brengen binnen de school, leerlingenparticipatie en –inspraak, en het project een plek te geven binnen de school.
- ③ In sommige projecten gaf men aan dat ze graag aanbod wilden creëren voor kwetsbare groepen, maar dat het specifieke **aanbod** dat nodig was voor zo’n kwetsbare groep **niet paste binnen de gestelde**

regels vanuit Sport Vlaanderen. Bijvoorbeeld een BUSO-groep die niet na schooltijd kon sporten vanwege speciaal vervoer. Aanbod voor deze groep moest plaatsvinden tijdens schooluren, maar dat mocht niet volgens de regels van het project. Maar ook in andere projecten werd na schooltijd als een belemmering ervaren.

- ③ Voor sommige innoverende sporten is specifiek materiaal nodig. **De kosten voor materiaal konden nu niet vanuit het project worden betaald.** Door meerdere respondenten werd benoemd of dit wel realistisch was in het kader van het verduurzamen van het aanbod. Zonder projectgelden was het niet mogelijk om deze sporten aan te bieden.
- ③ Het aanbieden van naschoolse sport op **een locatie op school** kon voor sommige leerlingen een drempel zijn. Leerlingen in de 1e graad wilden niet altijd na lestijd nog op school zijn.
- ③ Voor sommige sporten was een specifieke accommodatie nodig. Als er **geen specifieke accommodatie aanwezig was** op de school of in de buurt van de school, kon de sport niet worden aangeboden. In de bevraging van leerlingen diende rekening gehouden te worden met dit soort randvoorwaarden.
- ③ Bij leerlingen in de 1e graad spelen **ouders** een belangrijk rol als het gaat om het stimuleren van deelname aan het aanbod (en het betalen van de lessen). In de meeste projecten werden ouders alleen geïnformeerd over het aanbod via Smartschool. Er was onvoldoende zicht op de mate waarin ouders bekend waren met het aanbod, wat zij er van vonden en in welke mate zij hun kinderen stimuleerden om deel te nemen.

6.3.3 Organisatorische context

Hefbomen

- ③ **De betrokkenheid en het enthousiasme van de school** was cruciaal. Dit betekende commitment op alle niveaus (directie en leerkrachten) en een trekker binnen de school die het project omarmde en uitdroeg binnen de school. Waar korte lijntjes waren met de directeur/LO-leerkracht of een andere medewerker van school kwam dat het project ten goede. Als dat niet het geval was, liep het project vaak veel stroever.
- ③ **Enthousiasme** en beschikbaarheid van **lesgevers/leerkrachten** was cruciaal.
- ③ De scholen en lesgevers ruimte geven voor hun eigen visie, niet alles vastleggen voor een school. Iedere school ook individueel behandelen, dus **maatwerk per school**.

Hinderpalen

- ③ De subsidiegelden waren gericht op inhuren van lesgevers, maar de **aanschaf of huur van materialen en accommodatie** pasten hier niet in, terwijl dat soms wel nodig was om het aanbod af te stemmen op de behoefte en de voorkeuren van de leerlingen.
- ③ Er was in de projecten **geen vergoeding voorzien voor de betrokkenheid van scholen**: niet voor coördinatie en niet voor eventueel lesgeven. De afhankelijkheid van een enthousiast vrijwillige leerkracht maakt het project kwetsbaar en kan een belemmering zijn voor scholen en leerkrachten om actief deel te nemen aan het project.

- ③ Sommige projecten hadden **moeite met het vinden van lesgevers**. Dit heeft vooral te maken met het tijdstip aansluitend op de schooltijden. Dit geldt zowel voor externe lesgevers als voor de inzet van leerkrachten. Voor sommige innoverende sporten zijn lesgevers met specifieke expertise nodig. Sportwerk Vlaanderen heeft hiervoor lesgevers opgeleid. Deze zijn echter niet altijd beschikbaar op het moment van naschools aanbod. Het format met elke week een andere sport betekent dat deze lesgevers voor een les worden ingehuurd.
- ③ **De looptijd van een schooljaar is te kort**. Het hele proces (van leerlingenbevraging, aanbod, realiseren, uitvoeren en evaluatie) moest plaatsvinden binnen een schooljaar. Er moest rekening worden gehouden met vakanties en examenperiodes. Er was een bepaalde opstarttijd nodig om leerlingen goed te raadplegen en het aanbod en de toeleiding naar het aanbod te organiseren. Het is gewenst om het naschoolse sportaanbod vanaf het begin van het schooljaar al klaar te hebben, zodat leerlingen direct kunnen participeren. Wanneer dit later begint, bijvoorbeeld in de tweede helft van het schooljaar, dan hebben veel leerlingen al andere activiteiten.
- ③ Het **opbouwen en uitbreiden van een lokaal (lerend) netwerk kost tijd**. Het proces om te komen tot overleg en goed contacten tussen de lokale overheid en scholen en een betere samenwerking met lokale partners (zoals clubs) heeft tijd nodig.

6.3.4 Maatschappelijke en geografische context

Hefbomen

- ③ Op **kleine scholen** was het vaak gemakkelijker om draagvlak te creëren binnen alle niveaus (directie en onderwijzend personeel).
- ③ **Scholen die een meerwaarde zagen** in het project waren veelal enthousiaster en gaven meer medewerking aan het project. Voor scholen die het project 'niet zo nodig hadden' was het slechts één van de projecten.
- ③ **De relatie tussen scholen en de lokale overheid** is een cruciale factor voor het slagen van het project. In sommige projecten bestond deze relatie al en kon hierop worden verder gebouwd. In andere projecten is deze relatie opgebouwd in het kader van het project.

Hinderpalen

- ③ **Op scholen met veel leerlingen uit kansarme gezinnen was meer nodig** om leerlingen toe te leiden naar de naschoolse sport dan alleen een aanbod gebaseerd op een leerlingenbevraging. Ook een kleine bijdrage was vaak te hoog. De leerlingen kwamen vaak uit gezinnen waar sporten en bewegen niet gestimuleerd werd. Ook ouders sporten en bewegen niet.
- ③ Op **grote scholen** was het moeilijker om draagvlak te creëren. De directie had ingetekend op het project, maar staat verder van de werkvloer dan op kleinere scholen. Er is een enthousiaste contactpersoon nodig op de werkvloer.

7 Lessen en aanbevelingen

Het doel van het flankerend onderzoek was oorspronkelijk om tot een typologie van organisatiemodellen te komen. Zoals in de inleiding is aangegeven bleek dit geen haalbare kaart enerzijds doordat projecten vanwege coronamaatregelen anders liepen dan gepland, maar anderzijds ook omdat – nog meer dan vooraf gedacht – elk project maatwerk bleek. Gemeenten verschillen, scholen verschillen en het (na)schools aanbod dat reeds beschikbaar was verschilde.

In de projecten is ondanks alle problemen onder meer vanwege de coronacrisis veel inzet gepleegd om naschools aanbod in te richten en leerlingen hier naartoe te trekken met wisselend succes. Uit het volgen van de projecten kunnen we wel overkoepelende lessen halen voor het Vlaamse beleid (Sport Vlaanderen, MOEV, Netwerk Lokaal Sportbeleid), de lokale overheid en het onderwijs zowel met betrekking tot projecten en samenwerking in algemene zin als met betrekking tot naschools sportaanbod.

7.1 Lessen en aanbevelingen voor het Vlaamse beleid

Met betrekking tot projectmatige oproepen

- ③ De Vlaamse overheid had in haar projectoproep vanuit een visie op het belang van bewegen voor leerlingen in het secundair onderwijs duidelijk doelen gesteld en aan die doelen ook meteen kwantitatieve resultaten gekoppeld. Uit het onderzoek blijkt dat dit een belemmering is geweest voor de lokale projecten om aan de slag te gaan met visie en doelen die passen bij de lokale situatie. Op basis van de ervaringen in dit project is een subsidiekader waarin projecten tijd en ondersteuning wordt gegeven om een visie te ontwikkelen en zelf SMART (Specifiek Meetbaar Acceptabel Realistisch en Tijdgebonden) doelen te formuleren aan te bevelen. Binnen de verantwoording kan hier een check op worden uitgevoerd en ondersteuning geboden indien men er lokaal niet uitkomt.
- ③ Omdat maatwerk van belang is en de vertreksituatie verschillend is, betekent dit dat niet in alle gemeenten/scholen dezelfde SMART doelen gesteld kunnen worden. Vooral specifiek, acceptabel en realistisch zullen verschillen. Om te kunnen monitoren of die projecten hun eigen doelen bereiken is het aan te bevelen om een handzaam format ter beschikking te stellen dat niet alleen de projecten zelf inzicht geeft in de voortgang van hun project maar ook de Vlaamse overheid als subsidiegever
- ③ De subsidie voorzag in de vergoeding van coördinatie-uren en de inzet van lesgevers. Er was niet voorzien in de mogelijkheid om ook aan scholen coördinatie-uren te vergoeden. Bij een dergelijk project waarin inzet wordt gevraagd van leerkrachten of scholen in uren is het aan te bevelen om te kijken of daar mogelijkheden voor zijn.

Met betrekking tot laagdrempelig beweegaanbod

- ③ Om niet-sportactieve leerlingen in het secundair onderwijs te stimuleren is laagdrempelig beweegaanbod nodig. Het is aan te bevelen om te verkennen of het naschools aanbod dat nu via andere middelen zoals de SNS pas mogelijk is kan worden aangevuld met aanbod dat meer gericht is op bewegen. Dit vraagt om goede afstemming en samenwerking met de FOLLO.
- ③ Stimuleer zowel de lokale overheid als de scholen om op en na school laagdrempelig beweegaanbod mogelijk te maken. MOEV kan deze rol op pakken. Dit sluit aan bij de prioriteiten van MOEV voor de toekomst om uitdagend, innovatief bewegings- en sportaanbod in scholen en naschools verband met aandacht voor plezierbeweging te stimuleren.
- ③ Faciliteer het delen van ervaringen, kennis en goede voorbeelden door het organiseren van workshops, bijvoorbeeld over niet-sportactieve leerlingen, creatieve vormen voor leerlingenparticipatie, laagdrempelige opzet van lessen. Zowel gemeenten als scholen hebben behoefte aan de uitwisseling van goede ervaringen. De schoolsportconsulenten van Sport Vlaanderen, MOEV en Netwerk Lokaal Sportbeleid kunnen hierin gezamenlijk actie ondernemen. Ook kunnen zij hun netwerk ter beschikking stellen van lokale overheden of scholen die aan de slag willen met laagdrempelig naschools aanbod.
- ③ Ga na of er mogelijkheden zijn om de inzet van lesgevers of bijvoorbeeld de teaserdagen deels te financieren. Neem materialen voor urban sports op in de uitleendienst van Sport Vlaanderen.

7.2 Lessen en aanbevelingen voor de lokale overheid

- ③ Voor het inrichten van laagdrempelig naschools aanbod is de school een goede vindplaats. Cruciaal daarbij is samenwerking tussen de lokale overheid en scholen voor secundair onderwijs. Zij kunnen elkaar hierin helpen. Het is dan ook aan te bevelen om te investeren in de relatie tussen gemeente en school. Als deze relatie er nog niet is of moeizaam loopt helpt het om fysiek langs te gaan. Gebruik ook de expertise van MOEV en de FOLLO.
- ③ Naschools aanbod valt of staat met een enthousiaste coördinator zowel binnen de gemeentelijke sportdienst als op de scholen. Voor verduurzaming is het van belang dat dit niet alleen afhankelijk is van deze twee enthousiaste personen. En ook niet op de vrijwillige inzet van een leerkracht. Voorzie in een vergoeding voor coördinatie-uren op scholen. Het is daarnaast belang dat er draagvlak is op alle niveaus. Dit betekent dat zowel beslissers, verbinders als uitvoerders in dienst van de lokale overheid en scholen betrokken moeten zijn bij het naschools sportaanbod.
- ③ Denk bij het inrichten van een lerend netwerk na over wie je nodig hebt, het waarom en welke vorm daarbij past. Ook het lerend netwerk is maatwerk.

De volgende stappen zijn van belang bij het vormen van een lerend netwerk:

- Waarom wil je een lerend netwerk vormen: Welke vragen heb je? Wat wil je leren? Waar kunnen anderen jou mee helpen? En wat kan jij anderen leren? Wat verwacht je van een lerend netwerk?
- Bepaal met wie je een lerend netwerk wilt vormen. Wie kan jou verder helpen? Welke organisaties en functies heb je nodig? Wil je leren van collega's (bijvoorbeeld scholen onderling van de ervaring

met naschoolse sport) of heb je een frisse blik nodig van mensen uit andere organisaties? Wil je leren van lokale organisaties? Of wil je leren van vergelijkbare organisaties uit de regio of breder Vlaanderen?

- Nodig mensen uit voor een eerste bijeenkomst? Als je weet met wie je een lerend netwerk wilt vormen is de volgende vraag: Heb je de juiste contacten? Zo ja nodig die mensen uit voor een eerste bijeenkomst. Zo niet schakel dan je persoonlijke netwerk in. Vraag of zij de juiste mensen kennen en jou in contact kunnen brengen. Klein beginnen is prima. In de eerste bijeenkomst kunnen je de deelnemers vragen of jullie nog organisaties of mensen missen en kunnen zij mensen uit hun netwerk benaderen.
- Organiseer de eerste bijeenkomst. Sta bij de eerste bijeenkomst stil bij de verwachtingen van de deelnemers. Vraag alle deelnemers wat ze komen brengen en wat ze komen halen. Bespreek welke thema's jullie als eerste oppakken en bespreek welke vorm het netwerk aanneemt.
- Denk na over het vervolg. Kies voor een vorm en frequentie die past bij de verwachtingen en wat jullie willen halen en brengen. Verander en stop op tijd. Het kan gebeuren dat de energie uit de groep verdwijnt. Herbekijk dan met elkaar het doel van het lerend netwerk. Verander dan bijvoorbeeld de samenstelling. Of bepaal het doel opnieuw. Of pas de vorm van samenkomen aan.

Box 7.1 Tips voor lerende netwerken

1. Wees niet te bescheiden met het delen van goede voorbeelden. Iedereen heeft deze!
2. Deel ook je dilemma's en zoektochten. Daar leer je veel van met elkaar.
3. Zorg met elkaar voor een balans in halen en brengen. Dit geldt voor iedere deelnemer. Maak dit bespreekbaar!
4. Breng variatie in de bijeenkomsten. Gebruik verschillende werkvormen.
5. Maak resultaten zichtbaar.
6. Maak afspraken over de procesbegeleiding.
7. Zorg voor een procesbegeleider die de bijeenkomst stroomlijnt en concrete resultaten formuleert.
8. Herzie regelmatig wat je wil met je lerend netwerk: welke verwachtingen hebben de deelnemers? Het managen van de verwachtingen van de deelnemers zorgt ervoor dat mensen aangehaakt blijven.

- 🕒 Zorg dat het naschools aanbod verschilt van de lessen LO en het meer op sporten gericht aanbod. Dit is een voorwaarde om meer niet-sportactieve leerlingen te bereiken. Besteed samen met de school bij de inventarisatie niet alleen aandacht aan welke beweegactiviteiten leerlingen willen maar ook aan de motieven om hier wel of niet aan mee te doen. Wees realistisch in wat mogelijk is qua prijs en locatie.
- 🕒 Faciliteer het beschikbaar stellen van materialen voor meer innovatieve beweegactiviteiten bijvoorbeeld via een uitleendienst.

7.3 Lessen en aanbevelingen voor het onderwijs

- ③ Bedenk als school waarom je naschools sportaanbod belangrijk vindt. Past het binnen de visie op gezondheid en bewegen? Is het onderdeel van het beleid van de school? Een enthousiaste trekker is van belang om naschools aanbod op te starten. Maar het kan niet gedragen worden door een trekker. Het is nodig dat er draagvlak is bij zowel directie, het leerkrachtenteam, zorgbegeleiders en leerlingen. Om dit voor elkaar te krijgen is aan te raden dat sport- en beweegaanbod (naschools en/of tijdens de pauze) vast onderwerp is van bijvoorbeeld de vakwerkgroep LO van de school.
- ③ Stimuleren van bewegen kan ook door het anders inrichten van schoolplein en (sport)accommodatie van de school. Maak hierbij gebruik van de kennis en het netwerk van de sportdienst van de gemeente, MOEV of FOLLO.
- ③ Het inrichten van naschools aanbod biedt kansen voor leerlingenparticipatie die breder zijn dan alleen het aanbod van beweegactiviteiten. Zo kunnen voor promotie en bekendheid andere vakken betrokken worden. Bijvoorbeeld door leerlingen een campagne te laten bedenken of een persbericht over het project te laten schrijven. Laat leerlingen meedenken hoe in ander lesaanbod ook kan geprofiteerd worden van het naschools aanbod. Zet actiever in op ambassadeurs. Door leerlingen in te zetten als ambassadeurs of influencer wordt ook meer invulling gegeven aan het Mee Doen.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oever in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.

